ИНСТИТУТ ЗА ИЗСЛЕДВАНЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО И ЧОВЕКА
ИИНЧ

XIV НАЦИОНАЛНА ШКОЛА
ЗА ДОКТОРАНТИ И МЛАДИ ИЗСЛЕДОВАТЕЛИ В СОЦИАЛНИТЕ НАУКИ

"Психология и мултидисциплинарно сътрудничество в областта на социалните науки: 50 години психология в БАН"

СБОРНИК С РЕЗЮМЕТА

30 - 31 май 2023 г.
София

ИНСТИТУТ ЗА ИЗСЛЕДВАНЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО И ЧОВЕКА
ИИНЧ

НАУЧЕН КОМИТЕТ

Председател:

доц. д-р Анна Александрова-Караманова

Членове:

проф. дн. Антоанета Христова
доц. д-р Мария Атанасова-Трифонова
доц. д-р Георги Петков
гл. ас. д-р Екатерина Димитрова
гл. ас. д-р Елена Цанкова
гл. ас. д-р Цветелина Панчелиева

ОРГАНИЗАЦИОНЕН КОМИТЕТ

Председател:

гл. ас. д-р Татяна Йорданова

Членове:

гл. ас. д-р Полимира Митева
гл. ас. д-р Мария Иванова
ас. Калина Попова
ас. Борян Андреев
ас. Дияна Добрева-Христова
ас. Валентина Долмова
Галина Младенова
докторант Ваня Славова

СЪДЪРЖАНИЕ

ПРИВЕТСТВИЕ от проф. дн. Антоанета Христова,
Директор на Институт за изследване на населението и човека – БАН 8

ПРИВЕТСТВИЕ от доц. д-р Анна Александрова-Караманова,
Директор на Национална школа за докторанти и млади изследователи в социалните науки 10

ПЛЕНАРНИ ЛЕКЦИИ

ПОЛИТИЧЕСКАТА ПСИХОЛОГИЯ КАТО ДИСЦИПЛИНА И РАЗПРОСТРАНЕНИЕ 12
проф. дн. Антоанета Христова

ТРУДНИЯТ УЧЕНИЧЕСКИ КЛАС – СОЦИАЛНОПСИХОЛОГИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА И ПОДХОДИ ЗА СПРАВЯНЕ 13
гл. ас. д-р Екатерина Димитрова

КАКВА Е ОСНОВНАТА ЛОГИКА НА КЛАСИЧЕСКИЯ СТАТИСТИЧЕСКИ МЕТОД ЗА ПРОВЕРКА НА ХИПОТЕЗИ ЧРЕЗ НУЛЕВА ХИПОТЕЗА И Р-СТОЙНОСТ И СЪВМЕСТИМА ЛИ Е ТЯ С ЕСТЕСТВЕНИЯ НАЧИН НА РАЗСЪЖДЕНИЕ НА ХОРАТА? 14
доц. д-р Георги Петков

СЕКЦИЯ „ПОЛИТИЧЕСКА ВЛАСТ И ПРОТИВОПОСТАВЯНЕ В ОБЩЕСТВОТО“

ПРОТЕСТЪТ, КАТО ФОРМА НА КОМУНИКАЦИЯ С ПРАВИТЕЛСТВОТО И МЕСТНАТА ВЛАСТ В БЪЛГАРИЯ 15
Богомила Василева Колева

СЪЩЕСТВЕНИ ЛИЧНОСТНИ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЗА ФОРМИРАНЕ ЛИЧНОСТТА НА ЛИДЕРА В ОБЩИНСКАТА АДМИНИСТРАЦИЯ НА ТЕРИТОРИЯТА НА РЕПУБЛИК БЪЛГАРИЯ 16
Лорета Любенова Трайкова

АНАЛОГИЯТА ПОТРЕБИТЕЛ-ИЗБИРАТЕЛ В БЪЛГАРИЯ. КОИ ФАКТОРИ ВЛИЯЯТ НА ВПЕЧАТЛЕНИЕТО НИ В ПАЗАРЕН И ПОЛИТИЧЕСКИ КОНТЕКСТ? 17
Валентина Боянова Долмова

КОНЦЕПТУАЛНИ ПОДХОДИ В СФЕРАТА НА НАЦИОНАЛИЗМА – СОЦИАЛНОПСИХОЛОГИЧЕСКИ РАКУРС 18
Юлиан Василев Харалампиев

АНТИЛИБЕРАЛИЗЪМ И ЕВРОПЕЙСКИ ЦЕННОСТИ 19
Десислава Орлинова Димитрова

ТЕРОРИСТИЧНАТА ГРУПА КАТО ФЕНОМЕН В ОБЩЕСТВОТО 20
Радина Николаева Великова

СЕКЦИЯ „РАЗВИТИЕ В ДЕТСТВОТО И ЮНОШЕСТВОТО И УПРАВЛЕНИЕ НА ОБРАЗОВАТЕЛНИЯ ПРОЦЕС“

ВЛИЯНИЕ НА ВЗАИМОДЕЙСТВИЕТО МАЙКА-ДЕТЕ ВЪРХУ РАННОТО ДЕТСКО РАЗВИТИЕ /10 МЕС - 36 МЕС/ 21
Камелия Динкова Станева

МОДЕРИРАЩАТА РОЛЯ НА ЕЗИКА В ИЗСЛЕДВАНИЯ, ПРОСЛЕДЯВАЩИ КАТЕГОРИЗАЦИОННИТЕ ПРОЦЕСИ ПРИ ДЕЦАТА МЕЖДУ ТРИ И ШЕСТ ГОДИНИ 22
Радостина Ванева Стоянова-Ширяев

ВРЪЗКА МЕЖДУ ЕКЗЕКУТИВНИ ФУНКЦИИ И МАТЕМАТИЧЕСКИ УМЕНИЯ ПРИ ДЕЦА НА 5 ГОДИШНА ВЪЗРАСТ 23
Ваня Пламенова Великова, Милена Митева Мутафчиева

ЗНАЧЕНИЕ НА ИГРАТА ЗА КОМУНИКАТИВНОТО РАЗВИТИЕ НА ДЕЦА ОТ 3 ДО 6 ГОДИНИ С РАС 24
Снежана Алексиева Тихолова

МОДЕЛЪТ КОВИТАЛНОСТ И СОЦИАЛНО-ЕМОЦИОНАЛНО ЗДРАВЕ НА ЮНОШИТЕ 25
Ваня Станиславова Славова

АНАЛИЗ НА ВРЪЗКАТА МЕЖДУ ЕМОЦИОНАЛНАТА ИНТЕЛИГЕНТНОСТ И УМЕНИЕТО ЗА УЧЕНЕ ПРИ УЧЕНИЦИ (14 – 17 Г.) 26
Анита Лазарова Крънчева

ИЗКУСТВЕНИЯТ ИНТЕЛЕКТ В ОБРАЗОВАНИЕТО ПРЕЗ ПОГЛЕДА НА ТРИТЕ НАУКИ: ПСИХОЛОГИЯ, СОЦИОЛОГИЯ, ПЕДАГОГИКА 27
Веселина Димитрова Качакова

АВТОНОМНОСТ, МАЙЧИНСТВО И РАННО ДЕТСТВО В СЪВРЕМЕННИЯ СВЯТ 28
Надя Любомирова Матеева

ВЛИЯНИЕ НА АВТОНОМНОСТТА ВЪРХУ ПРЕДСТАВЯНЕТО НА УЧИТЕЛИТЕ 29
Явор Свиленов Илиев

СЕКЦИЯ „ЛИЧНОСТ, СОЦИАЛНИ ВРЪЗКИ И КОГНИТИВНИ ПРОЦЕСИ“

НЯКОИ КОНЦЕПТУАЛНИ ПОДХОДИ В СФЕРАТА НА ПРОБЛЕМА ЗА ДОВЕРИЕТО 30
Пламен Илиянов Петков

ДИНАМИКА И ВЛИЯНИЕ НА СОЦИАЛНИТЕ МРЕЖИ ВЪРХУ РЕЛАЦИОННИЯ КАПИТАЛ 31
Полимира Руменова Митева

ВЪЗРАСТОВИ И СОЦИАЛНО-ДЕМОГРАФСКИ ДЕТЕРМИНАНТИ НА ЖИТЕЙСКИТЕ ПОЗИЦИИ 32
Кирил Матеев Велков

МЕТОДОЛОГИЯ ЗА ЗАПАМЕТЯВАНЕ НА ЛЕКСИКАЛЕН КОРПУС ЧРЕЗ ПЛАНИРАНЕ В ЗАВИСИМОСТ ОТ ИНДИВИДУАЛНИТЕ REM-ФАЗИ (РЕГИСТРИРАНИ ОКУЛОГРАМИ) 33
Ивайло Георгиев Панов, Георги Илиев Петков

ВЗЕМАНЕ НА РЕШЕНИЕ 34
Севгюл Османова Халилова

РИСКОВИ РЕШЕНИЯ В ОПОЗИЦИЯТА АЛЧНОСТ-СТРАХ В ЛИЧНОСТЕН И ИНСТИТУЦИОНАЛЕН АСПЕКТ 35
Юлия Петрова Чанкова

СЕКЦИЯ „ПСИХИЧНО ЗДРАВЕ, ПСИХОСОЦИАЛНА ПОДКРЕПА И МЕДИЦИНСКА ПРАКТИКА“

ТРАВМА И УСТОЙЧИВОСТ ПРИ БЕЖАНЦИТЕ 36
Дениза Светославова Георгиева

ПСИХИЧНО ЗДРАВЕ СРЕД УКРАИНСКИ БЕЖАНЦИ И ТЪРСЕЩИ УБЕЖИЩЕ В БЪЛГАРИЯ 37
Силвия Павлова Николова, Явор Иванов Мерджанов, Наталия Василевна Ушева

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРИ КОМУНИКАЦИЯТА В МЕДИЦИНСКАТА ПРАКТИКА 38
Цветелина Емилова Шопникoлова, Александрина Цекомирова Воденичарова, Антония Йорданова Янакиева

ПРИДРУЖАВАЩИ ПСИХИЧНИ РАЗСТРОЙСТВА ПРИ ПАЦИЕНТИ С ОПИОИДНА ЗАВИСИМОСТ 39
Ирена Александрова Иванова

ПОМОЩ И ПОДКРЕПА ПО ВРЕМЕ НА КЪРМЕНЕ ПРЕЗ ПОГЛЕДА НА МАЙКАТА 40
Катерина Валериева Атиас

ОТНОШЕНИЕТО МЕЖДУ РЕЛИГИОЗНИТЕ НАГЛАСИ И ЗДРАВЕТО В КОНТЕКСТА НА COVID-19 В БЪЛГАРИЯ 41
Михаела Желязкова Бозаджийна

ТРАНСХУМАНИЗЪМ, ХИПЕРСВЪРЗАНОСТ И ЗАВИСИМОСТ ОТ ИНТЕРНЕТ И СОЦИАЛНИТЕ МРЕЖИ. СОЦИАЛНИ, ФИЛОСОФСКИ И ПСИХОЛОГИЧНИ АСПЕКТИ 42
Иван Николаев Колев

СЕКЦИЯ „БЛАГОПОЛУЧИЕ В РАБОТАТА И ЕФЕКТИВНИ ПРАКТИКИ В БИЗНЕС ОРГАНИЗАЦИИТЕ“

КОНФЛИКТ МЕЖДУ РАБОТАТА И СЕМЕЙСТВОТО. СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ МЕЖДУ БЪЛГАРИЯ И ГЕРМАНИЯ 43
Ирена Сашова Георгиева

ПРОИЗВОДИТЕЛНОСТ И БАЛАНС МЕЖДУ РАБОТА И ЛИЧЕН ЖИВОТ ПРИ РАБОТА ОТ РАЗСТОЯНИЕ 44
Райна Костадинова Пехливанска

ВЛИЯНИЕ НА БАЗИСНАТА САМООЦЕНКА И ЯСНОТАТА НА РОЛЯТА ВЪРХУ АНГАЖИРАНОСТТА НА СЛУЖИТЕЛИ И РЪКОВОДИТЕЛИ 45
Димитър Карнегиев Генов

ИЗСЛЕДВАНЕ НА ВРЪЗКИТЕ МЕЖДУ УЧАСТИЕТО В ОНЛАЙН ТУРОВЕ И ПОВЕДЕНИЕТО И ПРЕДПОЧИТАНИЯТА ПРИ ФИЗИЧЕСКО ПЪТУВАНЕ 46
Любомир Сергеев Ботев

АНАЛИЗ НА ПРОМЯНАТА В НАГЛАСИТЕ НА РАБОТЕЩИ В ТУРИСТИЧЕСКИЯ БРАНШ ЗА ПЪЛНО ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ НА СЕКТОРА (2020-2023 Г.) 47
Николай Александров Йотовски

ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА БИЗНЕСА В СЕВЕРЕН ЦЕНТРАЛЕН РАЙОН В СИТУАЦИЯ НА ДЕФИЦИТ НА ПЕРСОНАЛА 48
Диана Димитрова Георгиева

СМИСЛЕН ТРУД И СЪЧЕТАВАНЕ НА РАБОТА И ЛИЧЕН ЖИВОТ ПРИ СЛУЖИТЕЛИ В СОФТУЕРНИ ОРГАНИЗАЦИИ В БЪЛГАРИЯ 49
Ани Илиянова Гиргицова-Димитрова

УСТОЙЧИВОСТ НА РАБОТНОТО МЯСТО: СЪЩНОСТ И РАЗЛИЧИЯ В ЗАВИСИМОСТ ОТ ХАРАКТЕРИСТИКИТЕ НА ЕКИПИТЕ В АУТСОРСИНГ ОРГАНИЗАЦИИ 50
Асен Петров Тричков

ИСТОРИЯ НА НАЦИОНАЛНАТА ШКОЛА ЗА ДОКТОРАНТИ И МЛАДИ ИЗСЛЕДОВАТЕЛИ В СОЦИАЛНИТЕ НАУКИ 51

ПРИВЕТСТВИЕ

От проф. дн. Антоанета Христова

Директор на Институт за изследване на населението и човека – БАН

Поздравявам всички участници в **XIV Национална школа за докторанти и млади изследователи в социалните науки *„Психология и мултидисциплинарно сътрудничество“*** под егидата на юбилея - 50 години психология в БАН.

Честваме 50 години от създаването на научно направление, което преминава през различни етапи и трансформации и се гордее с начина, по който е защитена психологичната наука тук ,в БАН.

Създаването на звено, в което се разработват проблемите на психичното развитие на човека и неговата социализация, преминава през дълъг и осеян с трудности период. Това е период на създаване, преодоляване на много съпротиви, самодоказване и утвърждаване. Утвърждаване, което към този момент може да се определи като - достигане нивото на най-голямото и академично звено по психология в България.

Днес научните области, в които се развива дейността в департамент Психология, са проблеми на поведение и здраве при юношите в крос-културен аспект, на ценностите на българина през периода на най-новата история на страната, на психологичните фактори при процесите на учене през целия живот, организационно-психологични и личностни особености на психичното здраве и благополучие, щастието, перфекционизма, сравнителни междукултурни анализи на нагласите спрямо етноси, когнитивно-психологичните аспекти на емоционалното развитие в детска възраст, върхови постижения през призмата на хуманистичния подход, проблемите на агресията в училище и поляризационните процеси в обществото. Реализират се и значими изследвания в областта на невропсихологията като проучването на зрителна и тактилна перцепция за диагностика на нарушения в способността на учене при деца и др. Департаментът участва в подготовката на специалисти чрез учените си и тяхната преподавателска дейност във висшите училища и обучението на докторанти. Дейността е ориентирана преимуществено към външно финансирани проекти.

Институтът е и ежегоден организатор на единствената докторантска школа по социални науки у нас. Днес в департамента са акредитирани 5 докторски програми: Обща психология, Психология на развитието и образованието, Трудова и организационна психология, Социална психология и Консултативна психология.

От създаването на звеното по психология са обучени и завършили 105 докторанта.

Философията на приоритетите в ИИНЧ и конкретно в департамент Психология е наука, ориентирана към човека, към проблемите на съвременната среда на несигурност и необходимост от справяне, към проблемите на обществото и неговото развитие, засилване на интердисциплинността. И много важно – за все по-видима психологична наука извън пределите на страната.

Настоящата тема на докторантската школа съответства на основен приоритет, а именно интердисциплинността, защото това е характера на съвременната наука. А за да може тя да се реализира, то срещите на подобни форуми на младите учени от различните области на общественото знание е условие и възможност.

Желая успех в работата!

.

30.05.2023 г.

Проф. дн. Антоанета Христова
Директор на Институт за изследване
на населението и човека - БАН

ПРИВЕТСТВИЕ

от доц. д-р Анна Александрова-Караманова

Директор на Национална школа за докторанти и млади изследователи в социалните науки

Отправям моите най-сърдечни поздравления към Вас с откриването **на XIV-тата Национална школа за докторанти и млади изследователи в социалните науки *„Психология и мултидисциплинарно сътрудничество в областта на социалните науки: 50 години психология в БАН“,*** посветена на половинвековния юбилей на изследователската дейност в областта на психологията в Българска академия на науките.

Отправяйки поглед назад и отбелязвайки постиженията на звената по психология в БАН през годините, няма как да пропуснем Националната школа за докторанти и млади изследователи в социалните науки. Нейното начало е поставено през 2001 г., първоначално като форум за докторанти и млади изследователи в областта на психологията. Още в първото си издание Школата е високо оценена от участниците с възможностите, които предоставя за споделяне на научните търсения и резултати, за дискусии с колеги и единомишленици, за създаване на контакти и професионални мрежи. В много от своите издания тя включва лекции от утвърдени изследователи и специалисти. Някои от лекциите са с образователен фокус и предоставят ценна информация и насоки за дейността на изследователя в областта на статистическия анализи на данни, изготвянето на проектни предложения, публикуването и комуникирането на научни резултати. Други лекции представят научни разработки и резултати по актуални научни теми в областта на социалните науки.

Още в третото си издание Националната школа за докторанти и млади изследователи се провежда в мултидисциплинарен формат, следвайки посоката на работа на учените от звената по психология в БАН не само да провеждат задълбочени изследвания на психологичните феномени, но и да развиват подход на мултидисциплинарно сътрудничество. Обединяването на познанието и изследователските перспективи на различните научни области дава възможност за постигане на по-комплексни цели и за надграждане постиженията на отделните дисциплини.

Школата е отворена за докторанти и млади изследователи в областта на социалните науки: психология, демография, социология, социални дейности, антропология, политически науки, културология, етносоциални изследвания, икономика, управление и администрация, комуникации и медийни изследвания, социално-икономическа география и всички други интердисциплинарни полета на изследване на човека и обществото.

Тазгодишното XIV издание на Националната школа за докторанти и млади изследователи в социалните науки продължава изградените традиции, обединявайки теоретичните, методологичните, емпиричните и приложните търсения на докторанти и млади изследователи, работещи в общото изследователско поле на познанието за човека и социалните фактори и процеси. Програмата включва 36 доклада, разпределени в пет тематични секции: „Политическа власт и противопоставяне в обществото“, „Развитие в детството и юношеството и управление на образователния процес“, „Личност, социални връзки и когнитивни процеси“, „Психично здраве, психосоциална подкрепа и медицинска практика“ и „Благополучие в работата и ефективни практики в бизнес организациите“. Допълват я три пленарни лекции: „Политическата психология като дисциплина и разпространение“ (проф. дн. Антоанета Христова), „Трудният ученически клас – социалнопсихологична характеристика и подходи за справяне“ (гл. ас. д-р Екатерина Димитрова) и „Каква е основната логика на класическия статистически метод за проверка на хипотези чрез нулева хипотеза и p-стойност и съвместима ли е тя с естествения начин на разсъждение на хората?“ (доц. д-р Георги Петков).

Уважаеми колеги, откривам научната програма на Школата. Надявам се участието Ви в този научен форум да бъде удовлетворяващо и ползотворно.

Желая Ви успешна работа!

30.05.2023 г.

Доц. д-р Анна Александрова-Караманова
Директор на Национална школа за докторанти
и млади изследователи в социалните науки

ПЛЕНАРНИ ЛЕКЦИИ

ПОЛИТИЧЕСКАТА ПСИХОЛОГИЯ КАТО ДИСЦИПЛИНА И РАЗПРОСТРАНЕНИЕ

проф. дн. Антоанета Христова
Институт за изследване на населението и човека – БАН

Около 60-те години политическата психология се развива като област на знанието, която се опитва да свърже научната психология и политическите феномени. Социалните и изследователски условия са много различни днес. Все повече и повече политическата психология се превръща в точното интердисциплинарно знание, както във вътрешния контекст на психологията, така и във външния й контекст – отношенията в социалния свят. Така политическата психология вече може да се разглежда като ресурс, свързване на психологическото знание със социалната практика и свързване на психологически процеси със социално действие.

Днес политическата психология може да прегърне социалните предизвикателства и да се включи в работа на невропсихологията, когнитивните неврони, психиатрията, ендокринологията и скорошните постижения в генетиката. Така все по-дълбоко може да се постигне до точните отговори за психологическите основи на политическите предпочитания и поведение в бъдещето.

ТРУДНИЯТ УЧЕНИЧЕСКИ КЛАС – СОЦИАЛНОПСИХОЛОГИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА И ПОДХОДИ ЗА СПРАВЯНЕ

гл. ас. д-р Екатерина Димитрова

Институт за изследване на населението и човека – БАН

Въпросът за трудния клас става все по-актуален, тъй като практиката в училищата всекидневно сблъсква педагозите и психолозите не само с единични случаи на юноши, които трудно се поддават на социален контрол и въздействие, но и с цели класове, проявяващи групово поведение извън установените норми. Проучването на социалнопсихологичните аспекти на трудния клас, на факторите, които го формират и определят неговата специфика, ще подпомогне навременната оценка и конструиране на подходи спрямо него - от страна както на експертите в областта, така и на преподаватели, родители и училищни психолози. Световната практика показва, че управлението на този тип класове преминава предимно през използване на разнообразни психологически техники за справяне, които е необходимо да се прилагат като стройна стъпкова система, за да се гарантира ефективността на процеса.

КАКВА Е ОСНОВНАТА ЛОГИКА НА КЛАСИЧЕСКИЯ СТАТИСТИЧЕСКИ МЕТОД ЗА ПРОВЕРКА НА ХИПОТЕЗИ ЧРЕЗ НУЛЕВА ХИПОТЕЗА И Р-СТОЙНОСТ И СЪВМЕСТИМА ЛИ Е ТЯ С ЕСТЕСТВЕНИЯ НАЧИН НА РАЗСЪЖДЕНИЯ НА ХОРАТА?

доц. д-р Георги Петков

Институт за изследване на населението и човека – БАН

Значителна част от изследванията в областта на социалните науки използват за доказателство на тезите си различни форми на метода за статистическа проверка на хипотези. Този метод изисква конструирането на контрафактуална представа за света, базирана на някакви допускания (нулева хипотеза) и оценка на вероятността на някакви събития в рамките на тази представа. В най-изчистения си вариант методът предполага използването на реални емпирични данни чак на последната си стъпка – единствено за оценка на тяхната вероятност в рамките на конструираната контрафактуална представа. Методът е критикуван от различни страни. От една страна, под въпрос са някои от неговите приложения, т.е. спорно е дали често тежестта, давана на основния резултат от метода (р-стойността) не е прекалено голяма, в сравнение с тази, давана на директно видимите описателни характеристики на данните. От друга страна, атакувана е и базовата логика на метода, т.е. спорно е дали вероятността, която задава р-стойността действително е вероятността, от която се интересуваме.

В презентацията ще се опишат накратко метода и някои критики към него в светлината на някои от познатите ни характеристики на начина, по който човешката когнитивна система взима решения – евристики, нагласи, системни изместявания. Ще бъде поставен и въпроса защо за някои хора статистическата логика за проверка на хипотези изглежда трудна за възприемане и заучаване, а в същото време нейните изводи се приемат за силно убедителни.

СЕКЦИЯ „ПОЛИТИЧЕСКА ВЛАСТ И ПРОТИВОПОСТАВЯНЕ В ОБЩЕСТВОТО“

ПРОТЕСТЪТ, КАТО ФОРМА НА КОМУНИКАЦИЯ С ПРАВИТЕЛСТВОТО И МЕСТНАТА ВЛАСТ В БЪЛГАРИЯ

Богомила Василева Колева

Софийски университет „Св. Климент Охридски“
Email: ingot@abv.bg

Резюме:

Въведение:

Пандемията от COVID-19 оказва негативно въздействие върху начините, по които функционира бизнеса и икономиката по целия свят. В тези трудни кризисни времена бизнесът зависи от законодателните, здравни и регулаторни промени, въведени от органите на властта. В тази връзка е необходимо изследването на взаимодействието между медиите, бизнеса и институциите, в справянето им с негативните кризисни последици. Основната цел е да бъдат изследвани протестите в тези браншове като типична за България комуникационна тактика, често прилагана при криза, като форма на комуникация с правителството и местната власт.

Методи:

Анализ по метода на “case study” на кризи, породени в сектора „Хотелиерство и ресторантьорство“, свързани с протестните действия на ресторантьори, туроператори и хотелиери. Анализирани са общо 467 медийни публикации в сайтовете на трите телевизии- Нова Тв, БТВ и БНТ в периода 2020-2023 година.

Резултати:

В осъществяването на диалога между бизнеса и държавната власт медиите заемат ключова роля освен в процеса комуникация между тях, но и в отразяването на самото кризисно събитие. Натрупването на негативно медийно съдържание води до подсилване на негативните кризисни ефекти от загубата на доверие към държавните институции.

Дискусия:

Проучването потвърждава хипотезата, че зле планирания кризисен отговор, при който липсва единен, целенасочен подход, поражда нови кризи, които се усилват от недоволството на засегнатите публики и създават крайно негативни обществени нагласи.

Ключови думи: кризи, репутационна криза, институционална криза, управление на кризи, медии, медийно влияние.

СЪЩЕСТВЕНИ ЛИЧНОСТНИ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЗА ФОРМИРАНЕ ЛИЧНОСТТА НА ЛИДЕРА В ОБЩИНСКАТА АДМИНИСТРАЦИЯ НА ТЕРИТОРИЯТА НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Лорета Любенова Трайкова

Университет за национално и световно стопанство
Email: l.traykova09@gmail.com

Резюме:

Въведение:
През годините много изследователи от различни дисциплини са търсили отговор на въпросите, свързани с това каква е комбинацията от качества, които трябва да притежава един човек, за да бъде лидер. До този момент, обаче, няма еднозначен отговор на този въпрос. Поради това, настоящият доклад цели да изследва съвкупността от съществени личностни характеристики за формиране на лидера на примера на общинската администрация в Република България.

Методи:
Използвани са данни от самостоятелно онлайн анкетно допитване сред кметовете в общините на територията на Република България, както и районните кметове на градовете София, Пловдив и Варна. Изследването стартира през 2022 г. и все още е на терен, като към момента на изготвяне на доклада, са попълнени 42 анкетни карти. С помощта на описателна статистика настоящият доклад ще анализира данните, получени по един от въпросниците. Той включва въпроси, групирани в пет градивни блока „Емоции“, „Темперамент“, „Отвореност към нов опит“, „Сътрудничество“ и „Воля“ и е насочен към разкриването на различни аспекти от личността на човека, които формират неговия личностен профил.

Резултати:
Анализът идентифицира три типа личностни профили и съответните личностни характеристики, които са изведени във всеки стил на поведение. Наблюдават се и различия по пол основно по отношение на градивен блок „Емоции“ по един от типовете личностни профили.

Дискусия:
Въз основа на изведените личностни черти и поведение на изследваните кметове може да се изгради профил, чрез който да бъдат селектирани кандидатите за обществени позиции. В бъдеще може да се търси взаимовръзка между личностните качества на кмета и финансовите и икономически показатели на съответната община.

Ключови думи: лидерство, лидерски стил, личностни качества, характер.

АНАЛОГИЯТА ПОТРЕБИТЕЛ-ИЗБИРАТЕЛ В БЪЛГАРИЯ. КОИ ФАКТОРИ ВЛИЯЯТ НА ВПЕЧАТЛЕНИЕТО НИ В ПАЗАРЕН И ПОЛИТИЧЕСКИ КОНТЕКСТ?

Валентина Боянова Долмова

Институт за изследване на населението и човека – БАН
Email: v.dolmova@gmail.com

Резюме:

Въведение:
Аналогията „потребител-избирател“ набира все по-голяма популярност в глобален мащаб. Последните двадесет години утвърждават термини като „celebrity politics” („политика на „звездите““) и “brandidates” (съчетание на думите „кандидат“ и „марка“), а въпросът: „станаха ли избирателите – потребители?“ се приема все по-сериозно от изследователи и учени, въпреки първоначалното морално отричане на идеята.
Трудове в различни научни сфери, потвърждават наличието на фундаментални допирни точки в начина, по който сформираме впечатлението си както по отношение на политически партии и лидери, така и спрямо пазарни марки и продкти. Социални, културни, психологически и демографски параметри играят ролята на „филтри“, през които оценяваме различните субекти.
Методи:
Задълбочен литературен анализ, в съчетание с резултатите от двадесет (20) индивидуални полу-структурирани интервюта, проведени с експерти и лаици, говорят за съществуването на аналогията „потребител-избирател“ и в български контекст. В рамките на повече от 1600 минути, респондентите споделят гледните си точки по отношение както на горе-посочените четири стълба на влияние, така и на тежестта, която всеки от тях носи в процеса на сформиране на впечатление.
Резултати:
Независимо от сферата (политическа или пазарна), на преден план излизат две основни движещи сили, които обуславят предпочитанията ни. 1. Ценности (под-фактор на психологическия стълб) е поставени на първо място по важност както при лаици, така и при експерти. На второ е поставена 2. социалната среда за лаици, и 2. знанието (част от демографските фактори под формата на образование, придобити квалификации и/или професия), за екперти.
Дискусия:
Тези емпирични открития имат важно приложно и теретично значение за страната и отвъд.

Ключови думи: потребител-гласоподавател, политическа психология, потребителско поведение

КОНЦЕПТУАЛНИ ПОДХОДИ В СФЕРАТА НА НАЦИОНАЛИЗМА СОЦИАЛНОПСИХОЛОГИЧЕСКИ РАКУРС

Юлиан Василев Харалампиев

Институт за изследване на населението и човека – БАН
Email: julianharalampiev23@gmail.com

Резюме:

Въведение:
Мигрантските потоци през България и ЕС са значителни през последните години. Приемането или неприемането на тези групи в Обединена Европа граничи и с нарушаване един от основните принципи на ЕС- свободно движение на хора. Присъствието на такива групи от хора на европейския континент носи и негативи. Засилват се страхът, недоверието, дистанцирането и враждебността към чужди групи, към „другите“. На страната ни й предстои приемането й в еврозоната и приемането на нова обща парична единица, което е още една причина за разрастване на противопоставянето между отделните групи вътре в обществото. Всички тези събития могат да бъдат предпоставки за разпространение на националистически нагласи.

Методи:
В доклада е направен несистематичен обзор на литературата. Източниците на информация са научни статии и издания, на български и английски език, публикувани през последните 20 години. Настоящия преглед прави проследяване на произхода на феномена национализъм, основните концепции при неговото изучаване и обяснение на хипотетичните му взаимовръзки с феномена агресия. Проследяват се основните направления при национализма– есенциалистично и конструктивистично, приложими модели на национализъм и агресия, описват се съществуващи изследвания по темата и възможни взаимовръзки между феномените.

Дискусия:
Най-важните и нови аспекти при направения преглед на литературата са посочени в доклада чрез направено обобщение на съществуващите до момента подходи и модели за изследване на произхода на национализма и свързаните с него понятия - нация, национална принадлежност и национална държава от гледна точка на Теорията за социалната принадлежност и Теорията за социалната категоризация на Тажфел и Търнър, както и възможните взаимовръзки с проявите на агресивни модели на поведение.

Ключови думи: нация, национализъм, патриотизъм, агресия, принадлежност, категоризация

АНТИЛИБЕРАЛИЗЪМ И ЕВРОПЕЙСКИ ЦЕННОСТИ

Десислава Орлинова Димитрова
Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий"
Email: desyslava_dimitrova@abv.bg

Резюме:

Въведение:
2007 година България е член на Европейския съюз, но в последните години се констатира все по-явно противопоставяне между европейските ценности и българските традиционни ценности и все по-голямо засилване на националистическите настроения и възгледи. Военният конфликт в Източна Европа засили тази поляризация и значително подобри изборния резултат на определяната като „антиевропейска" и „антизападна" националистическа политическа партия „Възраждане", което все повече затруднява интегрирането на страната към европейските ценности. От редица изследователи (Якимова; Ковачева) се установява засилена антиевропейска реторика в медийното пространство, която намира плодородната почва в нашето общество. Настоящото изследване, посредством сравнителен анализ на културните ценности в България от 2017 година (времето, непосредствено след икономическата криза от 2008 г., европейската мигрантска криза от 2015 г.) до края на 2022 година (след медицинската криза от 2019 г. и избухналия военен конфликт от началото на 2022 г.), цели по-ясно и конкретно разбиране на ролята на културните ценности в засилването на антилибералните тенденции в електоралните нагласи.

Методи:
Количествен и качествен анализ на данни от социологически проучвания за нагласите и ценностите на българите за периода от последните пет години в контекста на теориите и методологиите за изследване на културните особености (Хофстеде, Минков и др.).

Дискусия:
Пред възможностите за интеграция на българското общество към „европейските ценности" се появяват все повече пречки, главно поради засилващото се усещане за несигурност, породено от четирите големи глобални кризи (икономическата, миграционната, медицинската и военната). Стремежът за избягване на несигурността засилва националистическите и антилибералните тенденции, поради трайно битуващите етатиски възгледи в обществото.

Ключови думи: антилиберализъм; европейски ценности; традиционализъм; национализъм; Европейски съюз; етатизъм

ТЕРОРИСТИЧНАТА ГРУПА КАТО ФЕНОМЕН В ОБЩЕСТВОТО

Радина Николаева Великова

Университет за национално и световно стопанство
Email: contactmail@abv.bg

Резюме:

Въведение:
В тази статия ще се разглеждат социалните аспекти на тероризма. Също феноменологията и динамиката на терористичната група.

Методи:
За тази цел ще се обърне внимание на факторите, от които той може да бъде мотивиран, а именно – структурното напрежение и индивидуалната депривация. Обект на статията ще бъде влиянието на социума в същината на тероризма, като аспект на обществото. Дава се описание на понятието тероризъм като социално явление и се представя накратко историята на изследване на тероризма през XX и XXI век.

Дискусия:
Настоящата статия няма да претенции за изчерпателност и е ориентирана към представяне на базови знания за този феномен.

Ключови думи: тероризъм, социални аспекти, социална роля, социум, феномен.

СЕКЦИЯ „РАЗВИТИЕ В ДЕТСТВОТО И ЮНОШЕСТВОТО И УПРАВЛЕНИЕ НА ОБРАЗОВАТЕЛНИЯ ПРОЦЕС“

ВЛИЯНИЕ НА ВЗАИМОДЕЙСТВИЕТО МАЙКА-ДЕТЕ ВЪРХУ РАННОТО ДЕТСКО РАЗВИТИЕ /10 МЕС - 36 МЕС/

Камелия Динкова Станева

Бургаски свободен университет
Email: kstaneva@bfu.bg

Резюме:

Въведение:
Фокусът на изследването е върху влиянието на взаимодействието майка-дете върху ранното детско развитие в интервала 10-36 месеца. Взаимодействията майка-дете са вкоренени в ежедневните дейности и като такива е немислимо да не бъдат фокус на изследване, предвид изобилието от възможности, които могат да се предоставят на родителите за обогатяване развитието на тяхното дете. Ранната среда на децата може да има потенциала да промени траекториите на развитие и да насърчи устойчивостта при децата.

Методи:
Три са използваните методики са събиране на данни: Темпераментов и характеров въпросник при българската популяция стандартизиран от проф. Калинов; Психологическа диагностика на ранното детство от проф. Манова-Томова и PICCOLO (Parenting Interactions with children: checklist of observations linked to outcomes) /Взаимодействия между родители и деца: Контролен списък с наблюдения, свързани с резултатите.

Резултати:
За да мога да използвам PICCOLO влязох във връзка с проф. Лори Рогман от университета в Юта, САЩ, главният създател на методиката. След разрешение от нейна страна и закупуване на методиката от Brookes Publishing, имам право да използвам методиката в продължение на година и половина с изследователска цел. Изследването цели достигането до 150 майки на деца от 10 до 36 месеца и проследяване на връзките между ранното детско развитие. Данните са в процес на обработка.

Дискусия:
Резултатите от изследването ще подпомогнат не само изследователската практика на ранните отношения между майките и техните деца, те ще обогатят формите за психологично консултиране, както и възможностите за педиатричната грижа и проследяване на ранното детско развитие в страната.

Ключови думи: ранно детско развитие, родителско взаимодействие, PICCOLO, българска валидизация

МОДЕРИРАЩАТА РОЛЯ НА ЕЗИКА В ИЗСЛЕДВАНИЯ, ПРОСЛЕДЯВАЩИ КАТЕГОРИЗАЦИОННИТЕ ПРОЦЕСИ ПРИ ДЕЦАТА МЕЖДУ ТРИ И ШЕСТ ГОДИНИ

Радостина Ванева Стоянова-Ширяев

Институт за изследване на населението и човека – БАН
Email: radostina.stoyanova@gmail.com

Резюме:

Въведение:
Ранното детство е много интересен и често изследват период особено по отношение на когнитивните възможности на децата във възрастта между три и шест години. Една от причините за силния интерес на учените са множеството качествени и количествени промени, за които все още няма ясен отговор как децата придобиват нови знания и как тези нови знания се конструират в кохерентни теории. В това отношение е неоспоримо участието на езиковите умения на децата във формирането и протичането на концептуалната промяна.

Методи:
Настоящият доклад представя обзор на изследвания, проследяващи категоризационните процеси в ранна детска възраст, като поставя акцентът върху особеностите на езика, които биха могли да окажат влияние на резултатите. Някои учени застъпват позицията, че думите и понятията са равнозначни елементи в когнитивните процеси, но други застават на противоположната, че в тази ранна детска възраст все още не може да се очаква децата да са формирали понятия, отразяващи ясно диференцирана репрезентация на категория. Интересът на изследователите към това, че думите могат да мотивират и модерират концептуалната промяна, се открива и в предположенията на учените, че непознатите думи могат да предизвикат търсене у детето на качествено нова информация, която след това да се отрази и в реструктуриране на съществуващи категории. Освен в лингвистично отношение езикът като основен компонент на културните различия може съществено да повлияе и на резултатите в крос-културни изследвания относно диференцирането на отделните понятия.

Дискусия:
В заключение докладът ще обобщи основните особености на езика като фактор за оценка на категоризационните процеси, които следва да се вземат предвид при конструиране на изследователски дизайн.

Ключови думи: езикови умения, категоризация, ранно детство

ВРЪЗКА МЕЖДУ ЕКЗЕКУТИВНИ ФУНКЦИИ И МАТЕМАТИЧЕСКИ УМЕНИЯ ПРИ ДЕЦА НА 5 ГОДИШНА ВЪЗРАСТ

Ваня Пламенова Великова

Институт за изследване на населението и човека – БАН
Email: vvelikova43@gmail.com

Милена Митева Мутафчиева

Нов български университет

Резюме:

Въведение:
Връзката между математическите умения и екзекутивните функции е установена в много предишни изследвания (Cragg & Gilmore, 2014; Bellon, Fias & De Smedt, 2019; Merkley et al., 2016), но подобни не са провеждани в България. Вземайки предвид, че в българското образование и култура математика е високо ценена проверката на връзката между тези способности представлява интерес. Отвъд това, в литературата не се срещат други данни събирани с дигитализирана батерия. Представеното изследването цели да провери съществува ли корелационна връзка между математическите умения и екзекутивните функции на деца на 5 годишна възраст.

Методи:
Участниците са 476 деца на средна възраст 5 години и 7 месеца. Емпиричното изследване се извършва с дигитализирана батерия за измерване на когнитивното развитие на 5 годишни деца, създадена в лабораторията по детско развитие на НБУ. Тя включва 6 скали, три от които са потискане, работна памет и математически умения.

Резултати:
Данните събрани от изследването са обработени с програмата за статистическа обработка на данни SPSS. Използван е корелационен анализ – двустранен t-тест. Корелацията между скала математически умения и скала екзекутивни функции е умерена и статистически значима ($r = .476^{**}$; $p < 0{,}001$). Допълнително са проверени и отделните корелации на математически умения с потискане и работна памет. Корелацията на математическите умения с потискането е умерена и статистически значима ($r = .469^{**}$; $p < 0{,}001$), а с работната памет е слаба и статистически значима ($r = .253^{**}$; $p < 0{,}001$).

Дискусия:
Хипотезата на изследването е потвърдена, следват бъдещи изследвания, които да установят вида на връзката между двете когнитивни способности.

Ключови думи: кразвитие, екзекутивни функции, математически умения

ЗНАЧЕНИЕ НА ИГРАТА ЗА КОМУНИКАТИВНОТО РАЗВИТИЕ НА ДЕЦА ОТ 3 ДО 6 ГОДИНИ С РАС

Снежана Алексиева Тихолова

Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“
Email: snejtih@abv.bg

Резюме:

Въведение:
Основен проблем при децата с РАС е тяхното нежелание за комуникация.
Настоящото изследване е насочено към проследяването и оценката на различни по вида си социализиращи стимули и ефекти като в известна степен е поставен акцент върху това доколко те са продукт и резултат от стимулиране на игровата дейност.
Целта на изследването е да се проследи какви са спецификите и особеностите в адаптивните реакции и социалните взаимодействия; какви са ефектите от работата върху стимулацията и усъвършенстването на тези реакции и взаимодействия.
Хипотеза на изследването. Допускаме, че стимулирането чрез игра подобрява чувствително социализацията и обратната връзка в процеса на комуникация.
Методи:
Изследването се провежда в контролирана групова среда, като чрез наблюдение се попълва анкетна карта за всеки един участник. След попълване на данните, е направена статистическа обработка.
Обект на изследване са поведенческите реакции в хода на процеса на социализация и в рамките на контакта с различни видове среда.
Предмет на изследване са промените в поведението и подобряването на адаптивните реакции в резултат на провежданата терапията.
Контингент на изследване. Контингент на изследване са общо 100 деца, от които 50 с РАС и 50 контролна група.
Резултати:
Стимулирането повишава комуникативната инициатива и подобрява чувствително обратната връзка в процеса на комуникация.
Дискусия:
Основен акцент трябва да се постави върху стимулирането на емоционална и социална интелигентност. Водеща предпоставка са не академичните умения, а съвместно участие и взаимодействие в дейности, в които трябва да се включват с нарастваща интензивност.

Ключови думи: аутизъм, комуникация, игра

МОДЕЛЪТ КОВИТАЛНОСТ И СОЦИАЛНО - ЕМОЦИОНАЛНО ЗДРАВЕ НА ЮНОШИТЕ

Ваня Станиславова Славова

Институт за изследване на населението и човека – БАН
Email: stancheva@gmail.com

Резюме:

Въведение:
Позитивният подход към развитието на юношите предполага фокус към развитие на силните им страни, като в рамките му се развиват поредица теоретични модели. Най- значимите модели са 5С на Р. Лърнър, Социален модел на Каталано, Развитиен модел на Бенсън, Социално-емоционално учене, както и моделът Ковиталност. Целта на настоящия доклад е да направи преглед на литературата относно модела Ковиталност и социално-емоционалното здраве на юношите.

Методи:
Направен е несистематичен преглед на литературата, като са анализирани публикации от последните 10 години. Обхванати са проучвания, в които извадките са на лица от гимназиалния курс на обучение, като са изключени тези от началния етап и висшето образование. Оценени са: теоретичните основи на модела, въпросникът SEHS-S, емпирична верификация на модела, приложение в училищна среда.

Дискусия:
Моделът Ковиталност обхваща множество силни страни, които се проявяват едновременно и имат синергичен ефект. Той включва четири основни домейна – вяра в
себе си (самоосъзнаване, упоритост, Аз-ефективност), вяра в другите (подкрепа от училището, сплотеност на семейството, подкрепа от връстниците), емоционална компетентност (емпатия, самоконтрол, поведенчески самоконтрол) и ангажиран живот (благодарност, енергичност, оптимизъм). Въпросникът SEHS-S измерва социално- емоционалното здраве на юношите и дава информация за връзката му с ключови показатели за качеството им на живот. Емпиричната верификация на модела е проведена в различни възрастови групи, в различни култури и показва валидност на конструкта ковиталност и много добри психометрични качества на въпросника. Моделът Ковиталност е подходящ за изследване както на индивидуално, така и на училищно ниво. Доказаните му валидност и приложимост в различна културна среда го правят ценен и подходящ и за българската практика.

Ключови думи: ковиталност, социално-емоционално здраве, позитивно развитие на младите хора, училищни програми за позитивно развитие

АНАЛИЗ НА ВРЪЗКАТА МЕЖДУ ЕМОЦИОНАЛНАТА ИНТЕЛИГЕНТНОСТ И УМЕНИЕТО ЗА УЧЕНЕ ПРИ УЧЕНИЦИ (14 – 17 Г.)

Анита Лазарова Крънчева

Югозападен университет „Неофит Рилски“
Email: anitakrancheva@gmail.com

Резюме:

Въведение:
Емоционалната интелигентност помага на човека да проявява постоянство в трудни моменти, да разпознава и управлява своите и чужди емоции.
Тези съществени характеристики на емоционалната интелигентност се придобиват от съвременните деца и благодарение на образователната система, която поставя акцент върху решаването на проблеми и конфликти без да се прилага насилие, както и на уменията за учене. Целта на настоящото изследване е да се анализира връзката между емоционалната интелигентност и умението за учене. Участниците в изследването са 140 ученици на възраст 14 – 17г.
Методи:
Данните за изследването са събрани с помощта на Въпросник за изследване на емоционалната интелигентност и Въпросник за установяване стила на учене според Хъни и Мъмфорд.
Резултати:
Резултатите от проведения анализ показват, че се установява значима положителна корелация между всички компоненти на емоционалната интелигентност и общата емоционална интелигентност при изследваните ученици с активния, размишляващия, теоретезиращия и прагматичния стил за учене.
Дискусия:
Установените взаимовръзки биха могли да бъдат от полза на учителите при организиране на познавателната дейност на всеки един ученик в съответствие със стила му на учене. И обратно, показват че разширяването на репертоара от стилове за учене би могло да бъде от полза за повишаване на емоционалната интелигентност при учениците.

Ключови думи: емоционална интелигентност, стилове за учене, взаимовръзка

ИЗКУСТВЕНИЯТ ИНТЕЛЕКТ В ОБРАЗОВАНИЕТО ПРЕЗ ПОГЛЕДА НА ТРИТЕ НАУКИ: ПСИХОЛОГИЯ, СОЦИОЛОГИЯ, ПЕДАГОГИКА

Веселина Димитрова Качакова

Институт по философия и социология – БАН
Email: vesikachakova@gmail.com

Резюме:

Въведение:
Докладът разглежда част от предизвикателствата, които навлизането на изкуствения интелект в образованието отправя към изследователските полета на трите науки: психология, социология и педагогика.
Основните изследователски въпроси включват:
1) Как изкуственият интелект би повлиял на личността на учителя и на самочувствието на ученика? Как наличието на „свръх разумни“ технологии влияе на мотивацията за учене?
2) Как изкуственият интелект би променил нормите, вярванията и ценностите в училището като институция?
3) Как изкуственият интелект би променил педагогическите практики и какви възможности и заплахи отправя към обучителния процес?

Методи:
Литературният обзор включва преглед на научни разработки от избрани автори от сферата на трите науки: психология (Жан Пиаже), социология (Емил Дюркем) и педагогика (Джон Дюи), като има за цел да представи интегриран образ за възможностите и предизвикателствата, които феноменът изкуствен интелект отправя към всяка от тях. Теоретичният обзор е надграден със съвременни статии, посветени на ролята на изкуствения интелект в образованието, както и с данни и доклади на международни организации.

Дискусия:
През 2022 г. международен доклад постави под въпрос дали до 2040 г. „образователните институции ще съществуват физически“. В условията на тази несигурност настоящият текст отправя някои въпроси, свързани с навлизането на изкуствения интелект в училищното образование: 1) Как ще изкуствения интелект ще влияе на личностното развитие и на социализацията на следващите поколения? 2) Какви педагогически практики ще се прилагат и каква трябва да бъде подготовката на учителите за работа с изкуствен интелект? 3) Как може да осигури максимално справедлив достъп на всички до предимствата на обучението с изкуствен интелект?

Ключови думи: психология, социология, педагогика, образование, изкуствен интелект

АВТОНОМНОСТ, МАЙЧИНСТВО И РАННО ДЕТСТВО В СЪВРЕМЕННИЯ СВЯТ

Надя Любомирова Матеева

Институт за изследване на населението и човека – БАН
Email: nadia@guvvetch.bg

Резюме:

Въведение:
През последните години все повече жени в майчинство продължават развитието си в кариерен план скоро след раждане, което много често съвпада с периода на значими ранни фази от развитието на децата им. От гледна точка на съвременните концепции за психично благополучие, тази ситуация води до идеята за по-дълбоко осмисляне на възможностите за съвместимост между майчинство и личната автономност, която за повечето жени от съвременния свят остава в недостиг. От друга страна, някои други психологически концепции поставят основен акцент върху ролята на майката в развитието на детето и разглеждат определен набор от критерии за оценка на това до колко жената е „достатъчно добра" майка за децата си. Разглеждането на тези факти поражда много въпроси, свързани с деликатната област между правата на жената за личностно развитие и правата на детето за психологически достъпна майка, която да може да бъде негов модел и едновременно с това да направлява ефективно неговото развитие.

Методи:
Посредством методите на мета-анализ, настоящата работата има за основна цел да направи преглед на концепциите за „достатъчно добра" майка, да изследва концепцията за автомност, възникваща в ранното детско развитие, и да разгледа как двете могат да бъдат съвместими в условията на съвременния свят.

Дискусия:
Понятието автономност може да се разглежда и като един от важните фактори, влияещи на здравословното развитие на детето. Според психологическите модели, изучаващи ранното детство, естеството на автономността на детето играе важна роля при изграждането на неговото психично благополучие, качествените му взаимоотношения с околната среда и развитието на личностната му ефективност през различните етапи от неговия живот.

Ключови думи: автономност, ранно детство, привързаност, майчинство, благополучие

ВЛИЯНИЕ НА АВТОНОМНОСТТА ВЪРХУ ПРЕДСТАВЯНЕТО НА УЧИТЕЛИТЕ

Явор Свиленов Илиев

Софийски университет „Св. Климент Охридски"
Email: counseloriliev@abv.bg

Резюме:

Въведение:
Автономността в учителската професия се отнася до способността на учителите да взимат самостоятелни решения в процеса на работата си, уповавайки се на собствения си професионализъм. Тя е ключов фактор за представянето им и резултатите, които ще получат в работата си със своите ученици, както и с техните родители. Множество други фактори се повлияват от автономността, както и също й влияят, като Аз-ефективността на самия учител и груповата ефективност на колектива, съществуващата обща политика за работа в училището, залагана от ръководството на училището, отношенията с ученици и родители, професионалното прегаряне и др.

Методи:
Наративен преглед на литературата.
В настоящия преглед на литературата ще се разгледа концепцията за автономността в учителската професия и как нейното наличие или отсъствие се отразява върху резултатите на учителите в работния им процес, измерено в способността им да управляват класната стая, да мотивират учениците си, да поддържат високо ниво на ефективност в работата си, както и на собствената си мотивация.

Дискусия:
Ще се анализират различни фактори, свързани с автономността и тяхното влияние върху учителската професия, като Аз-ефективността на учителите, груповата ефективност на колективите, взаимоотношенията с ученици и родители, професионалното прегаряне и други.

Ключови думи: учители, автономност, професионално прегаряне, Аз-ефективност

НЯКОИ КОНЦЕПТУАЛНИ ПОДХОДИ В СФЕРАТА НА ПРОБЛЕМА ЗА ДОВЕРИЕТО

Пламен Илиянов Петков

Институт за изследване на населението и човека – БАН
Email: plamen.petkov85@gmail.com

Резюме:

Въведение:
Представен е сравнителен анализ на теорията за социалното учене на Ротър и теорията за социалния капитал.

Методи:
Теорията на Ротър (1967, 1971, 1980) за социалното учене представя доверието и доверителното поведение като заучена реакция, влияеща се от четири променливи - потенциал на поведението, очаквания, стойности на подкрепленията и ситуации. Резултатът от този процес е установяването на стабилни индивидуални различия в обобщените очаквания, че може да се разчита на устните или писмените изявления на други хора (Mellinger, 1956, Loomis, 1959, Kelley & Ring, 1961). Теорията за социалното учене предполага, че опитът на индивидите, свързан с обещани отрицателни или положителни подкрепления, формира техните очаквания за това поведение, които се обобщават между всички социални агенти.
Същевременно изследователи в сферата на социалния капитал доказват, че той е многомерен конструкт, който обхваща различни групи и нива (семейство и приятели, граждани в обществото, държава и институции) (Coleman, 1988; Cozzolino, 2011; Lenzi, Vieno, Pastore, & Santinello, 2013; Rostila, 2010; Wray-Lake, Syvertsen, & Flanagan, 2016).

Резултати:
Според Ротър обобщеното убеждение може да бъде придобито чрез учене от поведението на социалните агенти (родители, учители, връстници и др.) и от устни изявления по отношение на другите, направени от значими хора или надеждни източници на комуникация.
Подходите, свързани със социалния капитал, предполагат, че доверието е качество, установено сред членовете на обществото или социалните мрежи, които свързват хората и насърчават нормите на реципрочно сътрудничество.

Дискусия:
На базата на сравнителния анализ на тези два подхода се изгражда ориентация за ново изследване на социалнопсихологичните аспекти на доверието в различни социални среди.

Ключови думи: индивидуални различия, социално учене, капитал, подкрепление, доверие

ДИНАМИКА И ВЛИЯНИЕ НА СОЦИАЛНИТЕ МРЕЖИ ВЪРХУ РЕЛАЦИОННИЯ КАПИТАЛ

Полимира Руменова Митева

Институт за изследване на населението и човека – БАН
Email: Polimira.miteva@gmail.com

Резюме:

Въведение:
Дигиталната комуникация следва експоненциалния ръст на новите технологии. Една от първостепенните причини за използване на социални медии е поддържането на отношения със значим за потребителя кръг от хора (Wright & Webb, 2016). Виртуалните инструменти подсилват съществуващите близки отношения, създадени в реалната среда. Настоящето изследване цели да определи силата на влияние на дигиталната комуникация върху реалните отношения между приятели.

Методи:
Използван е количествен въпросник, който се попълва онлайн ежедневно в продължение на 1 седмица. Големината на извадката е N=72 човека, попадащи във възрастовият диапазон 18 – 55+. Инструментът измерва честотата на комуникация в социалните мрежи, нейният интензитет, емоциите, възприета важност и динамиката на междуличностните отношения между приятели за периода на изследването.

Резултати:
Резултатите показват двупосочно движение по измерението близост между приятели в следствие на интеракция с авторско съдържание в социалните мрежи. Налице е както увеличаване на дистанцията на база съдържание в социалните мрежи, така и приближаване по същата ос. По отношение на нивата на измеренията „доверие“, „оценка за нивото на интелигентност“ и „желание за контакт на живо“ резултатите показват повишаване в следствие на видяното авторско съдържание. В линията на тези тенденции виждаме, че най-често изпитваната емоция в този контекст, е щастие.

Дискусия:
Изолираното влияние на социалните мрежи оказва действие, както върху изпитваните емоции, така и върху междуличностните отношения. От получените данни можем да допуснем, че дигиталните впечатления допълват вече съществуващите нагласи, формирани на база офлайн контакти. Така, влиянието на социалните мрежи при групата на личните контакти е по-скоро допълваща, отколкото определяща валентността на отношенията.

Ключови думи: социални мрежи, релационен капитал, междуличностни отношения, онлайн впечатления

ВЪЗРАСТОВИ И СОЦИАЛНО-ДЕМОГРАФСКИ ДЕТЕРМИНАНТИ НА ЖИТЕЙСКИТЕ ПОЗИЦИИ

Кирил Матеев Велков

Югозападен университет "Неофит Рилски"
Email: kiril.m.velkov@gmail.com

Резюме:

Въведение:
Докладът се фокусира върху комплексното въздействие на половите, възрастовите и социално-демографски детерминанти върху устойчивостта житейските позиции.

Методи:
Въпросникът е разработен от екип ИИНЧ-БАН проф. д-р Е. Таир и д-р С. Бекир, съставен от 24 израза, представляващи прилагателни или деепричастия, описващи конкретни личностни характеристики. В изследването взеха участие 702 лица, българи, като извадката е балансирана по пол и възраст. За проучване на диференциалните различия между изследваните конструкти е приложена статистическа процедура – еднофакторен дисперсионен анализ и корелационен анализ за установяване на зависимост.

Резултати:
Анализът показва, че съществуват значими полови различия, като жените проявяват по-голяма склонност към комуникация и емоционална свързаност със средата, изразяват себе утвърждаващо поведение, отнасят се към другите като към равнопоставени и избягват доминантното поведение. Констатирани са значими разлики по фактора възраст, като по-младите имат тенденция да демонстрират своите качества, както в своята позитивност така и в своята слабост, с по-висок интензитет по-голяма енергия и страст. Отчетени са по-високи стойности в жизнените позиции, с характеристики отстъпчивост, неувереност, зависимост, напрегнатост, недоволство, при лица със семеен статус „живеещ с родители“. Семейства с едно дете заемат житейските позиции с качества самоувереност, агресивност, доминантност, мрачност, а висшето образование, не винаги е свързано с по-голяма удовлетвореност от живота.

Дискусия:
Бяха потвърдени поставените хипотези и установени важни зависимости детерминиращи нивата на житейските позиции, като за достигане на едно всестранно и цялостно обследване могат да се свържат с отчитане на личностовите черти, темперамента, локализацията на контрола, толерантността към неопределеност, мотивацията за успех, Аз-концепцията за самовъзприемането, и други.

Ключови думи: възрастови различия, житейски позиции, транзакционен анализ

МЕТОДОЛОГИЯ ЗА ЗАПАМЕТЯВАНЕ НА ЛЕКСИКАЛЕН КОРПУС ЧРЕЗ ПЛАНИРАНЕ В ЗАВИСИМОСТ ОТ ИНДИВИДУАЛНИТЕ REM-ФАЗИ (РЕГИСТРИРАНИ ОКУЛОГРАМИ)

Ивайло Георгиев Панов

Софийски университет „Св. Климент Охридски"
Email: ivailo.panov@ff.uni-sofia.bg

Георги Илиев Петков

Институт за изследване на населението и човека – БАН

Резюме:

Въведение:
Изследването е насочено към апробиране на нова технология за регистриране на очни движения (окулограми), чрез които да се установят индивидуални предполагаеми денонощни ритми, ключови за запаметяването. Така регистрираният тайминг става основа за планиране и провеждане на обучителни сесии, съобразени с оптималните за ученика или студента времеви периоди в дневния режим, за които се очаква максимална ефективност при „складирането" на нова езикова информация в дългосрочната памет. Чрез предварително ЕОГ изследване по време на сън се цели установяване на тези индивидуални времеви отрязъци през будното състояние, при които е най-вероятно да се постигне максимален ефект на трайно запаметяване на определен набор от непознати лексикални единици (на роден или на чужд език). Предвижда се провеждане на експеримент за определяне на ефективността на обучителна процедура, методически планирана в съответствие с установените оптимални времеви интервали.
Методи:
Обучителната процедура се верифицира в следния експериментален дизайн: Предварително изготвени набори от езикови единици се представят за заучаване в две групи изследвани лица. В първата група езиковите единици се заучават в индивидуално установените „подходящи" времеви отрязъци. Във втората група езиковите единици се заучават в неконтролирани или в определените „неподходящи" моменти от денонощието. След определено време на изследваните лица и от двете групи се прилага тест за проверка на количеството запомнени езикови единици – от тип „разпознаване на новозаучените думи", разпръснати между елементи (произволни думи) от нерелевантни езикови корпуси (списъци).
Дискусия:
Очакват се аргументи за по-добрата ефективност на планираното обучение в съответствие с индивидуално установения тайминг на когнитивните ритми.

Ключови думи: окулограма, REM-фаза, ритми, лексикален корпус

ВЗЕМАНЕ НА РЕШЕНИЕ

Севгюл Османова Халилова

Военна академия „Георги С. Раковски“
Email: sevgyul.halilova.psychologist@gmail.com

Резюме:

Въведение:

Вземането на решение може да се счита за вълнуваща и сложна област, тъй като се основава на елементи от когнитивната, социалната и личностната психология.

Неизменна част от ежедневието, вземането на решение се свързва с различни личностни характеристики на индивида. Процесът на вземане на решение се разглежда като метод за избор между различни алтернативи. Един от основните мотиви за доклада е актуалността на феномена „вземане на решение“ и почти непрекъснатото му прилагане в нашето ежедневие без оглед на мащаба и спецификите за вземане на решение, и свързаното с това анализиране на развитието на изследванията за вземане на решение в различните етапи на съвременното общество.

Методи:

Целта на доклада е чрез теоретичен обзор да анализира в дълбочина процеса на вземане на решение, като се проследяват: развитието на понятието в психологията, чрез представяне на конкретни дефиниции; етапите на процеса на вземане на решение през погледа на психолозите и изследователи; а така също и моделите на вземане на решение.

Обсъжда различни начини, по които изследователите учени и теоретици са концептуализирали вземането на решение и като за начало на етапа се анализират основните концепции от началото на двадесети век.

Дискусия:

Дискусията е свързана с насоката, в доклада да се анализира дали има устойчив модел на вземане на решение, какви са възможните избори между няколко модела и да се изведат съответните насоки за продължаване и разширяване на съществуващи изследвания, както и да се представи евентуална перспектива за нови изследвания.

Ключови думи: вземане на решение, концептуални подходи в сферата на национализма – социалнопсихологически ракурс

РИСКОВИ РЕШЕНИЯ В ОПОЗИЦИЯТА АЛЧНОСТ - СТРАХ В ЛИЧНОСТЕН И ИНСТИТУЦИОНАЛЕН АСПЕКТ

Юлия Петрова Чанкова

Пловдивски университет "Паисий Хилендарски"
Email: j.chankova@uni-plovdiv.bg

Резюме:

Въведение:

В условия на икономическа криза и нарастваща инфлация, се засилва стремежа към сигурност и необходимостта от избор на стратегии за запазване на ресурсите на личностно и организационно ниво. В този контекст, предприетите решения се разполагат върху континуума от екстремен риск, породен от алчност, до пасивност, поради страх от предприемане на погрешни решения. Целта на анализа е да се установи влиянието на диспозициите при личности с хазартна насоченост (външна мотивация), при вземането на рискови решения.

Методи:

Алчността и страха са определящи при вземането на рискови решения от финансов характер. Високата емоционална интелигентност, дисциплината и самоконтрола са ключови фактори за разумен и балансиран резултат (Croce, 2008). Описателните модели при вземането на решения са насочени към откриване на механизмите, които обясняват дадено поведение и дават възможност за неговото прогнозиране (Coombs, 1975). Различните когнитивни дименсии на емоциите предвиждат оценъчни модели, на които се подчиняват конкретните емоции (Roseman, 1984; Scherer, 1982).

Дискусия:

От организационно-психологична гледна точка, инвестирането е еквивалентно на методичен избор и последователно следване на предварително установени принципи, правила и критерии. (Franzosini & Franzosini, 2010). От гледна точка на отделната личност, инвестирането означава следване на някои основни насоки, сред които извършване на стратегическо разпределение на ресурси според личните нужди и избягване на бързи обрати.

Ключови думи: риск, страх, алчност, сигурност

СЕКЦИЯ „ПСИХИЧНО ЗДРАВЕ, ПСИХОСОЦИАЛНА ПОДКРЕПА И МЕДИЦИНСКА ПРАКТИКА“

ТРАВМА И УСТОЙЧИВОСТ ПРИ БЕЖАНЦИТЕ

Дениза Светославова Георгиева
Софийски университет „Св. Климент Охридски”
Email: denizageorgieva@yahoo.com

Резюме:

Въведение:
Нарастващият брой хуманитарни кризи и бежанци по света, налагат нуждата от по-задълбочен анализ и по-добро разбиране на сложността на преживяванията на бежанците, през различните етапи на презаселване, с особен акцент върху психичното им здраве и устойчивост. Настоящата статия има за цел да проучи, какви са различните рискове за психичното здраве, пред които са изправени бежанците, както и кои са източниците и защитните фактори и ресурси на психична устойчивост и подкрепа, по време на етапите на принудителна миграция.

Методи:
Наративният обзор на литературата за психичното здраве и устойчивост при бежанците използва базата данни Google Scholar, PsychINFO и PubMed. Термините за търсене включват: “refugee resilience” и “refugee mental health”. Резултатите от търсенето включват 265 статии. За да стесни търсенето, авторът избра изследвания след 2000-та година, в две области на обхват – психология и психиатрия. Статии включващи деца, младежи и имигранти като участници, бяха изключени, както и концептуални и теоретични статии. Последвалият анализ определи девет статии, които отговарят на критериите за включване. На базата на този преглед ще бъде направено обобщение за основните рискове за психичното здраве на бежанците, през различните етапи на миграция, както и на факторите, стратегиите и ресурсите подкрепящи психичната устойчивост.

Дискусия:
За да се демонстрира психична устойчивост трябва да има предхождащ елемент на риск или трудни житейски обстоятелства. Бежанците са изложени на многобройни рискови фактори, през всички етапи на принудителната миграция, като наред с това се отчитат и източниците на устойчивост и подкрепа – лични качества, социална подкрепа, формална подкрепа, религия и духовност, владеене на чужд език, културни фактори и участие в значими дейности.

Ключови думи: бежанци, психично здраве, устойчивост, рискове и протективни фактори

ПСИХИЧНО ЗДРАВЕ СРЕД УКРАИНСКИ БЕЖАНЦИ И ТЪРСЕЩИ УБЕЖИЩЕ В БЪЛГАРИЯ

Силвия Павлова Николова
Медицински университет „Проф. д-р Параскев Стоянов“ – Варна

Явор Иванов Мерджанов
Хумболдт Университет Берлин
Email: y.merdzhanov@gmail.com

Наталия Василевна Ушева
Медицински университет „Проф. д-р Параскев Стоянов“ – Варна

Резюме:

Въведение:
Според данни на Световната здравна организация, войната в Украйна е предпоставка за негативно въздействие върху психичното здраве на жителите на страната, водещо до повишени нива на депресия, стрес и тревожност. Като една от страните приемащи украински бежанци, България въведе политики за улесняване интеграцията на украинците, но с липсващ акцент върху необходимостта от оценка и подкрепа на психичното им здраве. Настоящето изследване цели да опише и оцени психичното здраве на пилотна извадка от 49 украински бежанци, пребиваващи на територията на община Варна.

Методи:
Трансверсално анкетно изследване проведено в периода април-май 2023 година на територията на община Варна включи 49 участника на възраст на и над 18 години. Декларирани усещания за депресия, стрес и справяне с ежедневието бяха измерени посредством европейската стандартизирани скали за оценка на здравето EQ-5D-5L (версия 2) и PHQ-9. Честотен анализ и корелация по метода на Spearman са използвани за оценка на потенциални връзки между самооцененото психично здраве и различни демографски показатели.

Резултати:
Участниците в изследването са предимно жени (72%) на възраст между 37-74 години, в брак и с поне едно дете. Около 80% от анкетираните са преки свидетели на военна агресия; , оценяват като много добра (8 от 10 точки) условията , в които живеят. Резултатите от корелационния анализ показаха, че семейният статус (rho=0.677, p=0.022), възрастта (rho= -0.792, p=0.019) и образованието (rho= -0.638, p=0.035) повлияват психичното здраве на анкетираните.

Дискусия:
Настоящето излседване потвърждава, че травматичните изследвания в контекста на руско-украинската война имат траен белег върху психичното здраве на украинските бежанци в България.

Ключови думи: Украйна, бежанци, война, психично здраве

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРИ КОМУНИКАЦИЯТА В МЕДИЦИНСКАТА ПРАКТИКА

Цветелина Емилова Шопниколова
Медицински университет – София
Email: ts.docmusf@gmail.com

Александрина Цекомирова Воденичарова
Медицински университет – София

Антония Йорданова Янакиева
Медицински университет – София

Резюме:

Въведение:
Високото качество на медицинските услуги може да се постигне при най- тясно взаимодействие с психологията, като наука за душата на човека, неговите емоции и преживявания и етиката, като наука за нравствеността, изпълняваща регулативна функция на ценностно и поведенческо ниво в междуличностните отношения. Познанието за душата обогатява медицината и придава на лекарската дейност истински човешки характер. Работата на медицинските специалисти не е само лечението на болестта, но също така и общуване, разбиране и подкрепа, което често бива оставяно на заден план и може да доведе до затруднения в целия лечебен процес.

Методи:
За целите на разработката се използва аналитико- синтетична обработка на научната литература. На критичен анализ се подлагат научните резултати за добрите практики в медицината.

Дискусия:
В настоящия доклад се разглежда модела на комуникация между лекар и пациент. Проучват се добрите практики в световната медицина и тясната връзка между психологията и медицинското общуване. Ефективната комуникация между лекар и пациент е централна клинична функция за изграждане на терапевтична връзка лекар-пациент. Това е важно за предоставянето на висококачествени здравни грижи. Голямото недоволство на пациентите и много от оплакванията се дължат на разрушаване на връзката лекар-пациент.
Безпроблемната и ефективна комуникация между лекар и пациент има потенциала да помогне за регулиране на емоциите на пациентите, да улесни разбирането на медицинската информация и да позволи по-добро идентифициране на нуждите, възприятията и очакванията на лекуваните. Пациентите, които съобщават за добра комуникация с лекаря си, са по-склонни да бъдат доволни от грижите както и да дадат нужната информация, необходима за точно диагностициране и предписване на лечение.

Ключови думи: медицински специалисти, ефективна комуникация, медицинска практика, психология, емпатия

ПРИДРУЖАВАЩИ ПСИХИЧНИ РАЗСТРОЙСТВА ПРИ ПАЦИЕНТИ С ОПИОИДНА ЗАВИСИМОСТ

Ирена Александрова Иванова

Медицински университет „Проф. д-р Параскев Стоянов“ – Варна
Email: irenaalexandrovaiv@gmail.com

Резюме:

Въведение:
Хероиновата зависимост и респективно опиоидната, образувана в следствие на лечението с лекарствения продукт метадон, се очертават като едни забравени теми както в областта на психиатрията и психопатологията, така и в сферата на обществения живот. В следствие на дълготрайната зависимост голям брой от лекуващите се в страната са с по едно или повече придружаващи психични разстройства и соматични диагнози. Проблемът с психичния коморбинитет при опиоидната зависимост изхожда както от пренебрежението от страна на институциите, така и от липсата на условия и финансови средства за адекватно лечение. Настоящото изследване има за цел да проследи и докаже актуалността на проблема, свързан с необходимостта от инегрирано лечение и психо-социалната подкрепа на пациенти с коморбидност в областта на зависимостите.

Методи:
Изследването обхваща 67 пациенти на възраст между 25 и 40 години, на лечение с медикамента метадон. Използваните за целта методики са: личностов въпросник, самооценъчни скали, полуструктурирано интервю, Европейски индекс за оценка степента на зависимост – Euro Asi.

Резултати:
Преобладаващи личностови разстройства – антисоциално и гранично личностово разстройство. Наличие на депресивна симптоматика и кратки психотични разстройства.

Дискусия:
Потвърди се наличието на голям брой коморбидни пациенти с основна диагноза опиоидна зависимост, като преобладаващи съпътстващи разстройства се открояват антисоциално и гранично личностово разстройство. Депресивната симптоматика придружава посочените разстройства. Диференцирана беше причинно-следствена връзка между полиупотреба на наркотични вещества и кратки психотични разстройства.

Ключови думи: зависимост, метадон, коморбидност, личностови разстройства, полиупотреба

ПОМОЩ И ПОДКРЕПА ПО ВРЕМЕ НА КЪРМЕНЕ ПРЕЗ ПОГЛЕДА НА МАЙКАТА

Катерина Валериева Атиас

Пловдивски университет „Паисий Хилендарски"
Email: katerina.atias@gmail.com

Резюме:

Въведение:
Кърменето е свързано с позитивни преживявания и протекция на психичното здраве при майката, но при по-сериозни предизвикателства може да е свързано и с отрицателен ефект върху нея. Подкрепата на жените от страна на специалисти и семейство е важна за успеха на кърменето и произтичащите краткосрочни и дългосрочни ползи за детето, майката и обществото. Целта на изследването е да обобщи от кого майките получават помощ и подкрепа по време на кърмене.

Методи:
През април 2023 г. е проведено допитване сред жени с кърмачески опит (n=437) в две групи във Фейсбук - „Всичко за кърменето" и „За дългото кърмене". Жените са помолени да споделят със свои думи от кого са получили помощ и подкрепа за справяне с трудности по време на кърмене, ако имат такъв опит. Сред отговорите на тези, които все още кърмят (n=205), са обработени отговорите за получени помощ и подкрепа (n=169). След анализ на съдържанието са обобщени основните групи, които жените посочват.

Резултати:
Майките получават помощ и подкрепа от: 1. Консултант по кърмене; 2. Медицински лица; 3. Съпруг/партньор; 4. Жена от роднинския кръг; 5. Жена извън роднинския кръг; 6. Себе си; 7. Групи за подкрепа; 8. Книги и онлайн ресурси. Макар жените да споделят за психологически трудности, не се споменава за търсена или получена подкрепа от психолог.

Дискусия:
Психологическата подкрепа на кърмещите жени е също толкова важна, колкото и медицинската грижа, която те получават. Изследването на психологическите аспекти на кърменето е предпоставка за по-добри консултативни подходи към жените и подкрепата им през един предизвикателен и важен период от живота.

Ключови думи: кърмене, подкрепа, постпартум психично здраве

ОТНОШЕНИЕТО МЕЖДУ РЕЛИГИОЗНИТЕ НАГЛАСИ И ЗДРАВЕТО В КОНТЕКСТА НА COVID-19 В БЪЛГАРИЯ

Михаела Желязкова Бозаджийна

Югозападен университет „Неофит Рилски"
Email: bozadzhiyna1996@gmail.com

Резюме:

Въведение:
Религиозните нагласи на българските граждани около съвременния живот и появата на вирус като COVID – 19 оказва съществено влияние върху начина на живот на различните социални слоеве в България. Мирогледът на българина се промени, някъде за добро, другаде – за не чак толкова. Този доклад има за цел да открие на вниманието ни начина по който човекът се справи с вируса и дивидентите и ползите, които той донесе на някои от нас в оползотворяването и разцвета на много от областите в живота ни. Ще намерим има ли положителна разлика между различните начини за справяне в ситуацията със случаи в миналото и този днес. Ще констатираме приликите и разликите между едните и другите методи и практики за намиране на златната среда. В несистематичния обзор на литературата са включени личности като Георги Фотев, Питър Бъргър, Макс Вебер, Теодора Карамелска, Любен Николов и други. Целта на доклада следва да покаже различните начини за справяне със стресовата ситуация от вируса и религиозните нагласи на съвременния човек и да докаже хипотезата, че хората отново са се обърнали към религията в момент на криза.

Методи:
Използван е количествен метод. Той е изразен във вторичен анализ на данни.

Резултати:
Заключението потвърждава, че религиозните нагласи оказват влияние върху начина на живот на българина след COVID – 19.

Дискусия:
Анализират се различните духовни, медитативни практики и други вид дейности, свързани със справяне в такъв вид ситуации. С този доклад целя да затвърдя ползите, които биват намерени и подлежат на по-голям просперитет за усъвършенстване и достигане на по-качествен живот.

Ключови думи: религиозни нагласи, COVID-19, здраве, практики, България, начин на живот

ТРАНСХУМАНИЗЪМ, ХИПЕРСВЪРЗАНОСТ И ЗАВИСИМОСТ ОТ ИНТЕРНЕТ И СОЦИАЛНИТЕ МРЕЖИ. СОЦИАЛНИ, ФИЛОСОФСКИ И ПСИХОЛОГИЧНИ АСПЕКТИ

Иван Николаев Колев

Email: ivankolev_sociology@abv.bg

Резюме:

Въведение:

Докладът акцентира върху предполагаемото влияние на трансхуманизма, един от стълбовете на технологичния детерминизъм, върху зависимостта от интернет и социалните мрежи, придружена от потребност от постоянна хиперсвързаност с потенциал за осъществяване на футуристичния възглед за постхуманистична сингулярност. Разгледани са проблеми, произтичащи от зададения ред, съгласно който технологиите са се превърнали в символ на прогресивното развитие и неизменна част от човешкото съществуване. Текстът анализира ролята на социалните мрежи и интернет в съвременния живот, въздействието им върху менталното здраве, човешките отношения, социализацията, оформянето на мнения, качеството на съня. Хиперсвързаността между индивидите, осъществявана чрез интернет, е противопоставена на повишения риск от социална изолация, алиенация, тревожност и самота, който е изтъкнат в различни научни изследвания, според които прекомерната употреба на социалните мрежи е възможно да понижи удовлетворението от живота.

Методи:

Комплексността на избраната проблематика предполага интердисциплинарен подход. Обзорът на литературата е несистематичен.Текстът изяснява трансхуманистични и постхуманистични концепции, които са важни за анализ на настоящата и бъдещата технологична експанзия, съпроводена от драстични социални промени, които се нуждаят от актуализирани социологически, етични, философски и психологични обяснения. Докладът също обобщава изследвания от сферата на (кибер)психологията, проследяващи пристрастяването към интернет и социалните мрежи.

Дискусия:

Текстът разкрива изследвани негативни тенденции, свързани със завишената употреба на новите технологии. Потенциалната връзка между зависимостта от интернет и социалните мрежи и различните проявления на нарцисизма следва да бъде изяснявана в бъдещи текстове. Транс-и пост-хуманистичният стремеж за хибридизация на тялото с технологии си струва да бъде анализиран паралелно със зависимостта от дигиталния свят, както и да се проследи влиянието на дигитализацията върху човешката идентичност.

Ключови думи: трансхуманизъм, хиперсвързаност, зависимост от интернет и социалните мрежи.

СЕКЦИЯ „БЛАГОПОЛУЧИЕ В РАБОТАТА И ЕФЕКТИВНИ ПРАКТИКИ В БИЗНЕС ОРГАНИЗАЦИИТЕ“

КОНФЛИКТ МЕЖДУ РАБОТАТА И СЕМЕЙСТВОТО. СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ МЕЖДУ БЪЛГАРИЯ И ГЕРМАНИЯ

Ирена Сашова Георгиева

Институт за изследване на населението и човека – БАН
Email: irena_sashova@gmx.de

Резюме:

Въведение:
Балансът между работата и семейството, изразен в нивата на конфликт между двете сфери, е широко дебатирана тема в научните среди и публичното пространство, не на последно място поради значението му за качеството на живот като цяло. В доклада в сравнителна перспектива се изследват нивата на конфликт между платената заетост и семейните задължения и факторите в рамките на трудовия пазар и домакинството, които им влияят. Основната рамка на емпиричния анализ изхожда от предположението, че социо-културният контекст и принципите на семейната политика в България и Германия обуславят изискванията и ресурсите в рамките на семейството и трудовия контекст. Те от своя страна водят до различа в нивата на конфликт при сравнението на двете национални държави.

Методи:
В изследването са направени описателен статистически анализи и логистични регресии на зависимостите между нивата на конфликт и ресурсите и изискванията в рамките на домакинството и в рамките на пазара на труда. За целта са използвани данните от „Европейското изследване на качеството на живот“ (EQLS), проведено през 2016г. Извадката се състои от приблизително 500 респондента в България и 1000 респондента в Германия.

Резултати и дискусия:
Един от основните изводи при анализа на резултатите е, че респондентите в България, по-често се сблъскват с конфликт между работата и семейството, в сравнение с респондентите във Федералната Република. Установените зависимости са индикатор за това, че в Германия съществуват различни и по-разнородни възможности за гражданите да съчетават платения труд с домакинските си задължения, което води до по-рядко субективна оценка на нивата на конфликт.

Ключови думи: баланс между работа и семейство; домакински труд; гъвкава заетост; семейни политики; емпирично социологическо изследване; EQLS

ПРОИЗВОДИТЕЛНОСТ И БАЛАНС МЕЖДУ РАБОТА И ЛИЧЕН ЖИВОТ ПРИ РАБОТА ОТ РАЗСТОЯНИЕ

Райна Костадинова Пехливанска

Софийски университет „Св. Климент Охридски“
Email: rayna.pehlivanska@gmail.com

Резюме:

Въведение:
В направените до момента изследвания съществуват противоречиви данни относно това, дали при работа от вкъщи производителността се увеличава или намалява (в сравнение с работата от офис). Противоречиви са и резултати по отношение на поддържането на баланс между работата и личния живот. Чрез настоящото проучване се проверява наличието / отсъствието на връзка между дистанционната работа и тези ефекти.

Методи:
За целта се проведе анкетно онлайн проучване, което се осъществи в периода 01.02.2023 – 02.03.2023 г. Данните от проучването бяха обработени с помощта на SPSS. Използваните методи са дисперсионен, корелационен и факторен анализ. Резултатите са въз основа на 544 анкетни карти. Респондентите са само от България. От тях: 54% са жени, 46% са мъже, 46% от тях са на възраст 31-40 години. С най-голяма представителност в извадката са анкетираните от сектор „Информационни технологии“ (67%), следвани от сектор „Финанси/застраховане“ (11%).

Резултати:
Резултатите от изследването доказаха, че съществува умерена положителна връзка между работата от разстояние и производителността на служителите, както и слаба към умерена положителна връзка между дистанционната работа и баланса работа – личен живот.

Дискусия:
Една от вероятните причини за по-високата производителност е възможността за по-добра концентрация в по-тиха среда. Основен фактор за по-добрия баланс работа - личен живот е спестеното време, което хората могат да посветят на близките и приятелите си.
Настоящото изследване цели да подпомогне компаниите при избор на политика за работа от разстояние на своите служители, като покаже, че хората могат да работят ефективно отвсякъде, както и че има полза за тях при дистанционната работа в подобрения баланс между работа и личен живот.

Ключови думи: дистанционна работа, производителност, баланс работа – личен живот

ВЛИЯНИЕ НА БАЗИСНАТА САМООЦЕНКА И ЯСНОТАТА НА РОЛЯТА ВЪРХУ АНГАЖИРАНОСТТА НА СЛУЖИТЕЛИ И РЪКОВОДИТЕЛИ

Димитър Карнегиев Генов

Институт за изследване на населението и човека – БАН
Email: dimitar.karnegiev@gmail.com

Резюме:

Въведение:
Ангажираността е широко изследван конструкт в трудов контекст, поради влиянието на това позитивно и афективно състояние върху организационната ефективност и резултати. Целта на настоящия доклад е да изследва влиянието на базисната самооценка (личностен ресурс) и яснота на ролята (работен ресурс) върху ангажираността на служители и ръководители

Методи:
Изследването включва 135 лица (от 26 до 67 години), от които 80 служители и 55 ръководители. За целите на изследването се прилагат:
Скала за оценка на базисната самооценка (Judge, et al. 2003), включваща 12 твърдения и надеждност на скалата α = .69;
Скала за оценка на яснота на ролята, част от Мичигански въпросник за организационна оценка (Cammann, et al. 1983), включващ 3 твърдения с надеждност на скалата α = .60;
Скала за ангажираност, част от Олденбургския въпросник за бърнаут и ангажираност (Demerouti, et al. 2003), с 8 твърдения и надеждност на скалата α = .75.

Дискусия:
Резултати от дисперсионния анализ свидетелстват за значими различия в нивата на базисната самооценка (t=3.38; p=.001) и ангажираността (t=2.60; p=.001), които очаквано са по-висока при ръководителите. Налице са статистически значими умерени позитивни корелации между изследваните променливи. Най-съществен ефект върху ангажираността има базисната самооценка, която обяснява 25% от вариациите в ангажираността на служителите (β=.41; p=.000). и 16% на ръководителите (β=.38; p=.006). При служителите значим ефект има и яснотата на ролята, която слабо повишава ангажираността (β=.25; p=.017). Следователно за ангажираността на ръководителите допринася най-вече личностния ресурс, докато при служителите значение има както личностния, така и работния ресурс.

Ключови думи: личностни и трудови ресурси, ангажираност в работата, ръководители, служители

ИЗСЛЕДВАНЕ НА ВРЪЗКИТЕ МЕЖДУ УЧАСТИЕТО В ОНЛАЙН ТУРОВЕ И ПОВЕДЕНИЕТО И ПРЕДПОЧИТАНИЯТА ПРИ ФИЗИЧЕСКО ПЪТУВАНЕ

Любомир Сергеев Ботев

Софийски университет „Св. Климент Охридски“
Email: lbotev@uni-sofia.bg

Резюме:

Въведение:
Онлайн туровете при които екскурзовод провежда туристическа обиколка предавайки на живо, без туристите да присъстват физически, се наложиха като алтернатива на физическото пътуване в условията на локдаун. Към днешна дата, тази свързана с туризма услуга продължава да се предлага от значителен брой доставчици, но остава слабо изучена в научната литература. Проучването цели да изследва връзките между участието в онлайн турове и избора на дестинация, честотата и продължителността на предприетите физически пътувания сред потребителите на онлайн обиколки.

Методи:
Обект на изследването са потребителите на платформата за онлайн екскурзоводски обиколки Heygo. Проучването е проведено чрез онлайн анкета в периода 18.02.2023 – 18.04.2023 г. Броят на валидно попълнените анкетни карти е 150, като анкетните данни са обработени и подложени на анализ посредством софтуера SPSS. Изяснен е социално-демографският профил на респондентите. Анализирани са честотите разпределения на отговорите, включително спрямо пола, посочената възрастова група и честотата на предприетите физически пътувания.

Резултати:
Обработката на анкетните данни показа, че преобладаваща част от респондентите са на възраст над 45 г, като жените са значително повече от мъжете. Попълнилите анкетата пътуват по-скоро малко, като немалка част не пътуват физически. Участието в онлайн турове не оказва влияние върху честотата, продължителността и разходите за пътуване при повечето респонденти, но значителна част най-често пътуващите избират вече виртуално посетени дестинации при физическо пътуване.

Дискусия:
Без да имат статистическа значимост, резултатите са показателни за профила на потребителите на Heygo. В практиката, набраната информация може да е полезна за подобряване качеството на изследвания продукт, успешен маркетинг и устойчиво интегриране на онлайн туровете с туризма.

Ключови думи: виртуален туризъм, онлайн екскурзоводски обиколки, възприятия на потребителите, влияния върху туристическото поведение, профил на потребителите

АНАЛИЗ НА ПРОМЯНАТА В НАГЛАСИТЕ НА РАБОТЕЩИ В ТУРИСТИЧЕСКИЯ БРАНШ ЗА ПЪЛНО ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ НА СЕКТОРА (2020-2023 Г.)

Николай Александров Йотовски

Софийски университет „Св. Климент Охридски“
Email: nickyot@yahoo.com

Резюме:

Въведение:
Пандемията от COVID-19 оказа негативно влияние на туризма в цял свят. Всички компании в сектора бяха засегнати от забраните за пътуване. Прогнозите за 2023 г. са, че туризмът ще възстанови нивата си от 2019 г. След отпадането на ограниченията за пътуване през 2022 г. търсенето на туристически услуги се увеличава. Това създава трудности с обслужването, поради липса на персонал.
В доклада се проследява промяната в нагласите на работещите в туристическия бранш за бъдещото развитие на туризма (за периода 2020-2023 г.).
Методи:
Използваните методи са теоретичен анализ и синтез и статистически методи.
Резултати:
Анализираните проучвания на работещи в туристическия бранш показват устойчив оптимизъм за бъдещото развитие на туризма, въпреки новите предизвикателства, свързани с повишаване на цените на туристическите услуги и продължаващата войната между Русия и Украйна.
Дискусия:
Анализът на данните показва, че компаниите от туристическия сектор до голяма степен успяват да се справят с повишеното туристическо търсене, което е повод за оптимизъм за бъдещото развитие на сектора. Те отчитат промените в потребителското поведение и успяват да предложат подходящ продукт, съобразен с тези промени. За момента най-сериозното предизвикателство е свързано с човешките ресурси и намиране на подходящи кадри за задоволяване на увеличения обем от търсене. Това е проблемът, който секторът трябва да реши в краткосрочен план.

Ключови думи: туристическо търсене, потребителско поведение, нагласи, развитие на туризма, COVID-19

ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА БИЗНЕСА В СЕВЕРЕН ЦЕНТРАЛЕН РАЙОН В СИТУАЦИЯ НА ДЕФИЦИТ НА ПЕРСОНАЛА

Диана Димитрова Георгиева
Русенски университет „Ангел Кънчев“
Email: ddgeorgieva@uni-ruse.bg

Резюме:

Въведение:
В ситуация на дефицит на пазара на работна ръка иновативните работодатели поглеждат към разнообразни целеви групи, в т.ч и жени, претърпели насилие от интимния партньор. Това е възможност и за икономиката в Северен Централен Район, която може да се използва базирайки се на опита на големите компании, които вече са въвели модела на многообразието и социалното включване в задачите и практиката на своите отдели „Човешки ресурси“.

Методи:
Систематизиран преглед на литературата на български и английски език, както и публикувани резултати от въведени програми.

Дискусия:
По време на дискусия с представители на бизнеса и академичния свят бяха поставен на дневен ред следните въпроси:

- принципи на ООН за равнопоставеност на жените и Глобален договор на ООН,
- преодоляване на неосъзнатите различия,
- ползи от приобщаването,
- примери от европейската и националната практика – въздействие,
- анализ на реализирани европроекти.

Бих искала накратко да представя основните изводи от прегледа на литературата и проведената дискусия.

Ключови думи: разнообразие, социално включване, икономическо овластяване, позициониране

СМИСЛЕН ТРУД И СЪЧЕТАВАНЕ НА РАБОТА И ЛИЧЕН ЖИВОТ ПРИ СЛУЖИТЕЛИ В СОФТУЕРНИ ОРГАНИЗАЦИИ В БЪЛГАРИЯ

Ани Илиянова Гиргицова-Димитрова

Институт за изследване на населението и човека – БАН
Email: girgitsova@gmail.com

Резюме:

Въведение:
Настоящият доклад представя резултати от пилотно изследване, което проучва връзката между преживяването на смислен труд и съчетаването на работа и личен живот.

Методи:
Изследването е проведено през март 2023 година. Извадката включва 71 лица на възраст от 24 до 47 години, от които 28 (39%) жени и 42 (59%) мъже. Участниците работят в софтуерни компании и в последните пет години живеят в България. Приложени са Неймегенски въпросник за съчетаването на работа и личен живот (The Survey Work-Home Interference – Nijmegen (SWING), Geurts et. al 2005) и Цялостна скала за смислен труд във вариант оценка на честота на преживяването на смислен труд (Comprehensive Meaningful Work Scale, Lips-Wiersma & Wright, 2012). Използваните скали демонстрират приемлива до много добра вътрешна консистентност като показателят Алфа на Кронбах варира по субскали от 0.56 до 0.90.

Резултати:
Наблюдават се слаби до умерени корелации (0.259 – 0.513) между положителното влияние на личния живот върху работата и на работата върху личния живот и фактори от Цялостната скала за смислен труд като например „Баланс между действие и осмисляне“. Налице са слаби до умерени отрицателни корелации (-0.250 – -498) между негативното влияние на личния живот върху работата и на работата върху личния живот и фактори от Цялостната скала за смислен труд като например „Интегритет със себе си“.

Дискусия:
Настоящите резултати потвърждаващ допусканията за взаимовръзката между смисления работа и съчетаването на работа и личен живот, и подчертават важността на разбирането на тези взаимодействия в организационен и индивидуален контекст.

Ключови думи: смислен труд; съчетаване на работа и личен живот

УСТОЙЧИВОСТ НА РАБОТНОТО МЯСТО: СЪЩНОСТ И РАЗЛИЧИЯ В ЗАВИСИМОСТ ОТ ХАРАКТЕРИСТИКИТЕ НА ЕКИПИТЕ В АУТСОРСИНГ ОРГАНИЗАЦИИ

Асен Петров Тричков

Институт за изследване на населението и човека – БАН
Email: asen.trichkov@gmail.com

Резюме:

Въведение:
Настоящият доклад представя резултати от пилотно изследване, което проучва психометричните характеристики на скалата за устойчивост на работното място и различията в устойчивостта в зависимост от характеристиките на екипите в аутсорсинг организациите.

Методи:
Изследването ще се проведе през май 2023 година. Извадката включва близо 70 служители от три аутсорсинг организации. Използва се скалата за "Устойчивост на работното място" (Resilience at Work Scale, Winwood et al., 2013), състояща се от 25 твърдения, оценявани с помощта на 7-степенна Ликертова скала. Инструментът включва 7 субскали, оценяващи уменията за управление на стреса, поддържане на здравето, взаимоотношеинята с другите и т.н.

Резултати:
Въз основа на наличните изследвания се очакват добри психометрични характеристики на скалата в българската извадка. Допускат се съществени различия в отделните субскали на „Устойчивостта на работното място“ в зависимост от пола на служителите и различните характеристики на екипите в организациите.

Дискусия:
Резултатите се очаква да изведат потенциалните различия в зависимост от пола и характеристиките на епипите по отношение на стратегиите за справяне със стресовите ситуации на работното място, тяхното въздействие върху личния живот, подържането на позитивна перспектива за бъдещо развитие и др.

Ключови думи: устойчивост, справяне със стреса, взаимоотношения в екипите, перспектива за бъдещето

ИНСТИТУТ ЗА ИЗСЛЕДВАНЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО И ЧОВЕКА
ИИНЧ

ИСТОРИЯ НА НАЦИОНАЛНАТА ШКОЛА ЗА ДОКТОРАНТИ И МЛАДИ ИЗСЛЕДОВАТЕЛИ В СОЦИАЛНИТЕ НАУКИ

Началото на **Националната школа за докторанти и млади изследователи в социалните науки** е поставено през 2001 г., първоначално като форум за докторанти и млади изследователи в областта на психологията, но още в третото си издание тя се провежда в мултидисциплинарен формат. През годините Школата се доказва като форум, даващ възможност на младите учени в страната да обменят своите научни идеи, мнения и резултати в интердисциплинарна среда. Обединяването на познанието и изследователските перспективи на различните научни области дава възможност за постигане на по-комплексни цели и за надграждане постиженията на отделните дисциплини. Мултидисциплинарният формат позволява генерирането на ефективни и практически приложими решения в областта на социалните науки, които подчертават връзката между труда на младите изследователи и конкретните ползи за обществото.

Школата е отворена за докторанти и млади изследователи в областта на социалните науки като психология, демография, социология, социални дейности, социална медицина и обществено здраве, антропология, политически науки, културология, етносоциални изследвания, икономика, управление и администрация, комуникации и медийни изследвания, социално-икономическа география и всички други интердисциплинарни полета на изследване на човека и обществото.

В много от своите издания Школата включва лекции от утвърдени изследователи и специалисти. Някои от лекциите са с образователен фокус и предоставят ценна информация и насоки за дейността на изследователя в областта на статистическия анализи на данни, изготвянето на проектни предложения, публикуването и комуникирането на научни резултати. Други лекции представят научни разработки и резултати по актуални научни теми в областта на социалните науки.

Школата е високо ценена от участниците с възможностите, които предоставя за споделяне на научните търсения и резултати, за повишаване на знанията и компетентностите, свързани с изследователската дейност, за дискусии с колеги и единомишленици, за създаване на контакти и професионални мрежи. Непринудената атмосфера, интригуващите теми и начинът на провеждане на Школата я правят предпочитана от много млади изследователи и докторанти.

През годините директори на Школата са проф. дн. Антоанета Христова, проф. д-р Маргарита Бакрачева, проф. д-р Катя Стойчева и доц. д-р Анна Александрова-Караманова. В периода 2012-2019 г. научен секретар на Школата е гл. ас. д-р Зорница Тоткова.

През последните 22 години Школата е проведена общо 14 пъти. През 2019 г. XI-та Национална школа поставя началото на ново десетилетие, а с него и нови насоки в работата си. Засилва се фокусът върху обучителния и лекционен характер на събитието и се поставя началото на нова научна поредица „Сборник доклади на Националната школа за докторанти и млади изследователи в социалните науки“, където участниците могат да публикуват научните си доклади.

Първата Школа по психология за докторанти и млади изследователи *„Съвременната психология и развитието на човека“* е проведена на 11 и 12 май 2001 г. от Института по психология на БАН в София. В школата участие взимат 32-ма докторанта по психология и млади изследователи. Основен извод след закриването на Първата национална школа е, че съществува „глад” за поддържане на научни и колегиални контакти в психологичната гилдия на младите изследователи. Участниците високо оценяват възможностите, които Школата дава в няколко насоки: възможност да установяват лични контакти помежду си, да споделят своите виждания и търсения и не на последно място, възможност за публикуване на материал, свързан с разработваната от тях тема.

Втората Школа за докторанти и млади изследователи в областта на психологията *„В пъзела на съвременната психология“* е проведена на 13 и 14 май 2005 г. Институтът по психология на БАН я организира като продължение на инициативата, която да се превърне в традиция. Участие в школата заявяват 45 души, 42 от които докторанти от страната и 3 представители от чужди университети. Съществен резултат от Школата е възможността на участниците да представят доклади и свободно да дискутират и обменят своите мнения, теоретични и емпирични интереси. Материалите, представени на Школата, се публикуват в специални броеве на списание „Психологични изследвания”, издавано от Института по психология на БАН.

Третата Национална школа *„Социалните науки за запазване и развитие на националната общност“* – проведена на 12 и 13 май 2008 г. – разширява рамката и включва във фокуса си докторанти и млади изследователи в областта на социалните науки, като отделя специално внимание върху приложимостта на резултатите и търсенето на практическите измерения на изследователските проблеми. Данните и тенденциите, представени от участниците, намират широк медиен отзвук. Школата завършва с пресконференция на тема „Има ли ги младите учени и има ли какво да кажат за случващото се в националната общност?“, което дава възможност за заявяване на потенциала на участниците да се включат активно в социално значими сфери. Основен извод е провеждане на Школата ежегодно, поради необходимостта от подобна платформа.

Четвъртата Национална школа за докторанти и млади изследователи *„Социалните науки в подкрепа на практиката"* продължава традицията на търсене на по-тясната връзка между науката и практиката и популяризиране на резултатите. Школата е проведена от Департамент „Психология" на Институт за изследване на населението и човека - БАН на 12 май 2011 г. в София, с участието на 37 докторанти и млади изследователи. Обособени са следните секции: Предизвикателствата пред социалните науки; Личностно развитие и социална среда; Психоаналитични практики и ритуали; Организационна култура, развитие и промяна; Медии и виртуално пространство. Участниците споделят опита и търсенията си в тези актуални области, които покриват различни аспекти на практическата приложимост на социалните науки. Представените доклади и от тази Школа привличат вниманието на медиите и обществеността.

Петата Национална школа за докторанти и млади изследователи *„Социалните науки и ролята им в преодоляването на различен тип кризи"* е организирана на 17 и 18 май 2012 г. и е издържана в същата линия на търсене на възможности за утвърждаване и популяризиране на мястото на социалните науки. Общо 33 докторанти и млади изследователи от страната се събират за обсъждане на възможните решения, предлагани от сферите, в които имат професионален интерес. Докладите са групирани в 5 модула: Психология и практика; Виртуална реалност в съвременните социални отношения; Културна специфика на социалните кризи; Социални и професионални проблеми в кризисни ситуации; Връзки с обществеността в социална криза. Атмосфера на интердисциплинарно сътрудничество на различни специалности е запазена и продължена. Именно това прави Школата пресечна точка за представители на изследователски институции от цяла България. Акцент е приложимостта и практическите подходи, които са в помощ за решаване на актуалните проблеми и подчертават значението и ролята на науката за поддържане на общество, основано на знанието. Включени са и две лекции, които са от интерес за работата на младите специалисти: „Как да комуникираме научни резултати за медии?" и „Академична уебкомуникация".

Шестата Национална школа за докторанти и млади изследователи е проведена на 22 май 2013 г. в рамките на юбилейната научна конференция ***„Човекът във фокуса на актуални психологични изследвания"*** и включва участието само на психолози. Дискутираните теми са: Психология на личността и развитието; Подходи и методи за изследване на социалната среда; Психично здраве; Организационна психология. Националната школа е проведена като съпътстващо събитие към организираната от ИИНЧ кръгла маса на тема „Перспективи пред младите психолози".

Седмата Национална школа за докторанти и млади изследователи *„Кризисни тенденции и перспективи за развитие през погледа на социалните науки"* регистрира 61 участника, представители на различни институции и дисциплини от университети и изследователски институти.

Школата е проведена на 15 май 2014 г., а обособените теми са: Икономически, социални и индивидуални изражения на кризата; Развитие, обучение и предложения за подобряване на образователната и социалната среда; Влияние на медиите; Формиране на социални нагласи; Организационно поведение във връзка с кризисните тенденции; Личността в критични ситуации. Определени са широки граници за търсене на допирните точки между научните направления и генериране на ефективни и практически приложими решения в областта на социалните науки.

Осмата Национална школа *„Нагласи към различията и влиянието им върху обществените процеси"* е проведена съвместно с кръгла маса на тема ***„Индивидуални и групови различия - значими поведенчески ефекти"*** на 28 май 2015 г. в София. В школата участие взимат 38 докторанти и млади изследователи. Представените доклади обрисуват широк спектър от индивидуални и междугрупови различия и тяхното отражение върху поведението на индивида, групата и обществената практика. И в този формат докторанти и млади изследователи от различни дисциплини и академични институции разменят идеи и възможности за работа по бъдещи съвместни проекти. Като нова традиция са въведени награди в три категории, в които участниците сами се номинират и избират – за най-задълбочен, най-атрактивно поднесен и най-перспективен като тема на изследване доклад.

Деветата Национална школа *„Междуличностни и междугрупови интеракции във всекидневния живот"* е проведена като част от **VII Международна конференция на Европейското общество за изучаване на символния интеракционизъм *„Интегриране на традициите на интеракционизма: Изграждане на теоретични, методологични и дисциплинарни мостове в изучаването на всекидневния живот"*.** Школата е проведена през м. юли 2017 година в с. Топола, Варненска област, и в нея участие взимат 40 докторанти и млади изследователи. В дните на конференцията докторантите успяват да чуят лекциите на учени от световна величина като проф. Гари Файн, проф. Джоузеф Котарба, проф. Лорън Лангман. Част от докторантите и младите изследователи взимат участие и в проведените уъркшопи и така успяват да установят много и нови познанства с колеги от цял свят.

Десетата Юбилейна национална школа *„Подходи и методи на изследване в обществените науки – емпирични илюстрации"* е проведена на 30 и 31 май 2017 г. Събитието отново съпътства организираната от Департамент „Психология" на ИИНЧ кръгла маса на тема ***„Психично благополучие на човека – фактори на влияние"*** и събира докторанти и млади учени от различни направления. Общо 21 изследователи от страната се включват в събитието, представяйки и обсъждайки своите възгледи и търсения в областите на техния научен интерес. Докладите са групирани в 3 модула: Изследователски методи в социалните науки; Личностно развитие – възрастова перспектива; Себерегулация и адаптация към средата. Включени в програмата са и две лекции: „Регресионни подходи за анализ на данни: медиация и модерация" и „Изготвяне на проектни предложения".

Единадесетата Национална школа за докторанти и млади изследователи в социалните науки *„Социалните процеси като предизвикателство за индивида и общностите“* бе посветена на 150 годишнината на Българската академия на науките и се проведе от 24 до 26 октомври 2019 г. в София. Домакин на школата бе Домът на учения - БАН, а тържественото закриване и връчване на наградите на най-добре представителите се участници се състоя в зала „Проф. Марин Дринов" на БАН. Общо 36 докторанти и изследователи от страната се включиха в събитието, представяйки и обсъждайки своите възгледи и търсения в областите на техния научен интерес: психология, логопедия, журналистика, право, социология, реторика, политология, демография, фолклористика. Докладите са групирани в 5 секции: Аспекти на индивидуалното функциониране; Как мислим? Как общуваме? Какво и как работим?; Индивидът, общностите и социалните промени; Ценности, вярвания и време; Детето, семейството и социалната им среда. Лектори са учени от Института за изследване на населението и човека (ИИНЧ), които представят свои разработки върху актуални теми в психологията: емоционалната интелигентност и влиянието ѝ върху работата и кариерата (доц. д-р Ергюл Таир), виртуална идентичност и взаимодействие в социалните мрежи (доц. д-р Диана Бакалова), скринингово изследване на детското развитие в ранна възраст (доц. д-р Мария Атанасова – Трифонова), транзакционният анализ и професионалната реализация (д-р Сезгин Бекир).

Получилите положителна рецензия доклади бяха включени в новото онлайн академично издание със свободен достъп с ISSN (online) 2683 0868. В Том 1 от научната поредица „Сборник доклади на Националната школа за докторанти и млади изследователи в социалните науки" са включени 26 статии: http://iphs.eu/n/images/journals/Papers_1.pdf.

Дванадесетата Национална школа за докторанти и млади изследователи в социалните науки *„Кризата: индивидуални и социални проекции“* бе проведена от 28 до 30 октомври 2020 г. във виртуална среда чрез приложение за видеовръзка, в контекста на пандемията от COVID-19. В Школата със свои научни разработки участие взеха 22 докторанти и млади изследователи в областта на социалните науки. Докладите са групирани в 6 секции: Психологическото измерване в услуга на изследователя; Как живеем и работим в условията на криза; Психичното здраве – нагласи и интервенции; Личност и творчество – ресурси за справяне; Как реагираме: емоции, възприятия, вярвания; Съвременните предизвикателства в училище и на работа. Научната програма включва три лекции на учени от Института за изследване на населението и човека – БАН: „Някои концептуални неточности при използването на статистически методи" (доц. д-р Георги Петков), „Здравно поведение при младите хора: психосоциални фактори и мотиви" (доц. д-р Анна Александрова-Караманова), „Първите впечатления в междуличностната комуникация: как и защо често съдим за книгата по корицата?" (д-р Елена Цанкова).

В Том 2 от научната поредица „Сборник доклади на Националната школа за докторанти и млади изследователи в социалните науки" са включени 14 статии: https://www.iphs.eu/n/images/journals/Papers-2.pdf

Тринадесетата Национална школа за докторанти и млади изследователи в социалните науки *„Пътища към устойчивото развитие: подходи и приноси на социалните науки“* бе проведена от 25 до 27 май 2022 г. в хибридна форма. В Школата участваха общо 62 докторанти и млади изследователи от 12 академични институции. От тях 47 представиха свои научни доклади, а останалите се присъединиха като слушатели. Научната програма включваше 6 тематични секции: „Позитивна психология и здраве“, „Психично здраве, клинична и социална практика“, „Социално възприемане и междуличностни взаимодействия“, „Детско развитие и образователна среда“, „Социални процеси, култура и ценности“, „Икономически процеси и аспекти на политическия живот“. Бяха представени три лекции върху актуални теми в областта на социалните науки: „Емиграционни нагласи сред младите хора в България днес: психологични детерминанти и социално-демографски профил“ (доц. д-р Диана Бакалова, ИИНЧ-БАН), „Писане и творчество“ (проф. д-р Катя Стойчева, ИИНЧ-БАН), „Международна публикационна активност и интеграция в глобалната научна общност“ (доц. д-р Анна Александрова-Караманова, ИИНЧ-БАН).

В Том 3 от научната поредица „Сборник доклади на Националната школа за докторанти и млади изследователи в социалните науки" са включени 26 статии: https://iphs.eu/wp-content/uploads/2023/05/Papers_3.pdf